

Verslag Werkgroep Sociale Impact van de Coronacrisis

Verslag Werkgroep Sociale Impact van de Coronacrisis

Inhoudsopgave

1) De sociale impact van de coronacrisis	3
2) Inhoudelijke verdieping	11
2.1 <i>Ontferming, samenwerking en eigenaarschap</i>	11
Adviesnotitie door Prof. Hans Boutellier in samenwerking met het Verwey-Jonker Instituut	
2.2 <i>Jeugd, opvoeding en corona: Welbevinden, agency en actief burgerschap</i>	19
Bijdrage door Emeritus Hoogleraar Micha de Winter	
3) Lokale initiatieven	24
Opbrengst uitvraag initiatieven via VNG, Sociale Pijler G40 en Netwerk Directeuren Sociaal Domein (NDSD)	

1) De sociale impact van de coronacrisis

Inleiding

De gevolgen van de Coronacrisis zijn voor iedereen in Nederland groot. In onze gemeenten zijn deze direct zichtbaar en voelbaar. Al kwetsbare groepen worden het hardst geraakt en nieuwe kwetsbare groepen ontstaan. Er zijn veel schrijnende signalen in gemeenten van gezinnen onder druk, kinderen met groeiende (leer) achterstanden, jongeren met gebrek aan toekomstperspectief, extreme eenzaamheid onder ouderen en toenemende bestaansonzekerheid voor grote groepen burgers.

Tegelijkertijd is er veerkracht. Mooie initiatieven en samenwerkingsverbanden schieten als paddenstoelen uit de grond. De investering van gemeenten en partners in het lokaal samenwerken, dicht bij en met inwoners samen, werpt zijn vruchten af. De handelingsbereidheid van allerlei partijen in onze samenleving is groot maar vraagt ook voortdurend voeding om het goede te kunnen blijven doen. Naarmate de druk van de directe medische en gezondheids crisis vermindert, zullen de sociale gevolgen meer aan de oppervlakte komen. Dan zal de sociale nood bij (kwetsbare) burgers zichtbaarder worden en van alle overheden worden verlangd deze te lenigen en met maatregelen te hulp te schieten. De kunst zal zijn om steun te bieden en tegelijkertijd de regie van mensen over hun eigen leven te versterken. Bestuur en overheid zullen zich onvermijdelijk over de meest kwetsbaren willen ontfemen maar ook de maatschappelijke vindingrijkheid en veerkracht willen belonen.

De Tijdelijk Werkgroep Sociale Impact van het Coronavirus is opgericht om vanuit lokale kennis en ervaringsdeskundigheid en wetenschappelijke inzichten op korte termijn het kabinet en het lokaal bestuur te voeden met inzichten en aandachtspunten gericht op 1) het verzachten van de effecten van de crisis op kwetsbare burgers en 2) de versterking van de sociale stabiliteit en veerkracht in gemeenten.

Deelnemers aan de werkgroep zijn: Femke Halsema (Voorzitter en Burgemeester Amsterdam en lid van de G4), Paul Depla (burgemeester Breda, voorzitter G4o) Leonard Geluk (directeur VNG), Kim Putters (directeur SCP), Hans Boutellier (Verwey – Jonker Instituut, bijzonder hoogleraar VU) en Micha de Winter (emeritus hoogleraar Universiteit van Utrecht). Bij de besprekingen zijn ook de ministers Grapperhaus en Koolmees aanwezig geweest om goede kennisuitwisseling te bevorderen. Ondertussen zijn de gezamenlijke gemeenten in VNG-verband bezig hun adviesrol verder uit te werken voor de langere termijn.

De werkgroep belicht in dit verslag drie inzichten die zij van belang acht bij de verdere besluitvorming over de routekaart naar herstel van deze crisis:

1. De ontfeming over bestaande en nieuwe kwetsbare groepen;
2. Het versterken van de samenwerking tussen overheden en lokale coalities;
3. Het geven van regie over eigen leven aan alle burgers en met name aan jongeren.

1) Ontferming over kwetsbaren

Door de coronacrisis zijn verschillende groepen burgers kwetsbaar(der) geworden. Het gaat niet om een homogene groep maar we zien wel wat rode draden. Zo is het maatschappelijk kapitaal van deze groepen en daarmee ook hun veerkracht en weerbaarheid beperkt. Juist in deze (economisch) onzekere tijden, waarin deze groepen naar verwachting enkel in omvang zullen toenemen, moeten we samen oog voor hen hebben. Bij de versoepeling van maatregelen beschikken zij niet of weinig over de economische, sociale, culturele of persoonlijke hulpbronnen om hun situatie te verbeteren. Het risico is aanwezig dat als een gevolg hiervan de al aanwezige scheidslijnen in onze samenleving verharder en gevoelens van maatschappelijk onbehagen bij diegenen die worstelen met werkloosheid, problematische schulden of zelfs dakloosheid versterken.

Bestaande kwetsbare groepen worden het hardst geraakt

Uit het gedane vooronderzoek blijkt een breed gedeelde conclusie te zijn dat de meest kwetsbaren door de crisis en de maatregelen het hardste geraakt worden. Het gaat onder andere om ouderen, laag geletterden, dak- en thuislozen, mensen met een migratieachtergrond, arbeidsbeperking of GGZ problematiek. Ook het beleidssignalement van het SCP vraagt aandacht voor deze kwetsbare groepen. De impact is het grootst bij gezinnen en personen waar sprake is van gestapelde problemen (multi-problematiek).

Een aantal overkoepelende gevolgen van de crisis raken diverse kwetsbare groepen fors, zoals het wegvallen van mantelzorg, dagbesteding of de mogelijkheid tot bezoek. Maar ook hebben verschillende groepen moeite de maatregelen en nieuwe situatie goed te begrijpen of zijn zij niet in staat de overschakeling naar de online maatschappij te maken. Deze groepen waren vaak al in beeld bij de bestaande ondersteuningsstructuren maar verdwijnen door de crisismaatregelen en de noodzaak om digitaal te werken deels uit zicht.

Voor deze kwetsbare groepen is ondersteuning die gericht is op het versterken van het zelforganiserend vermogen belangrijk. Het gevoel van regie en weerbaarheid vermindert namelijk verder. Maatwerk en persoons/gezins-gerichte aanpakken waarbij versterking van het zelforganiserend vermogen van mensen die hulp vragen centraal staan zijn van groot belang.

Twee kwetsbare groepen wil de werkgroep in het bijzonder uitlichten. Deze groepen worden niet alleen hard geraakt maar zijn ook sterk afhankelijk van lokale hulpstructuren.

Multi probleem gezinnen

Bij gezinnen gaat het vooral om alleenstaande ouders, gezinnen onder de armoedegrens en met weinig bestaanszekerheid, gezinnen met te weinig binnen- en buitenruimte, ouders met verstandelijke beperkingen (die de situatie vaak niet goed begrijpen), ouders met psychiatrische problemen en ouders die de Nederlandse taal niet machtig zijn. Bekend is dat naarmate gezinnen te maken krijgen met meer risicofactoren de druk op ouder-kindrelaties toeneemt. Dit kan leiden tot serieuze opvoedproblemen, stress, verslaving, tot kindermishandeling en partnergeweld aan toe.

De druk op het gezinssysteem leidt door de crisis tot verscherping en uitzichtloosheid van problemen. De groep van circa 100.000 gezinnen die jaarlijks per gezin meer dan EUR 100.000,- kost, zal naar verwachting groeien. Dit vraagt dat zowel lokale als landelijke overheden deze groep niet langs de lijn van de eigen kokers of doelgroepindelingen benaderen maar systeemgericht en met de hulpvrager centraal duurzame oplossingen te zoeken.

Dak- en thuislozen

In 2018 telde Nederland bijna 40.000 daklozen, een ruime verdubbeling ten opzichte van tien jaar eerder. Van de daklozen in 2018 waren er 12,6 duizend (bijna een derde) tussen de 18 en 30 jaar, ruim drie keer zoveel als in 2009. Voor zover bekend zijn er onder daklozen in Nederland nog weinig besmettingen met het coronavirus vastgesteld. De meeste daklozen zijn qua gezondheid echter kwetsbaar en in de bestaande daklozenopvang is het lastig 1,5 meter afstand te organiseren. Om die reden zijn in diverse steden tijdelijke locaties geopend. De verwachting is dat het aantal daklozen toeneemt door het verdwijnen van banen en de voorlopige realiteit van de 1,5 meter samenleving. Het is belangrijk dat Rijk en gemeenten samen optrekken om de opvang voor deze kwetsbare groep te kunnen blijven ondervangen.

Uitgestelde hulpvraag?

Hulpverleners verwachten dat in een later stadium een golf aan (uitgestelde) aanvragen zal ontstaan, maar in welke mate is onduidelijk. Er kan ook deels sprake zijn van geïnstitutionaliseerde vormen van hulp of zorg die in deze tijd op andere manieren ondervangen zijn.

Reeds kwetsbare groepen worden het hardst geraakt. Gemeenten zijn in goede positie hulp te bieden, versterk deze bestaande ondersteuningsstructuren.

- ❖ Investeer in bestaande (lokale) ondersteuningsstructuren die dicht bij de burger staan en gericht zijn op maatwerk. Monitor dit op effectiviteit;
- ❖ Onderzoek hoe gemeenten, Rijk en onderzoeksinstanties snel(ler) risicogezinnen kunnen identificeren;
- ❖ Monitor de ontwikkeling van de hulpvraag en onderzoek of sprake is van het zelf oplossend vermogen en hoe we dit kunnen behouden als we naar een nieuwe fase bewegen.

De crisis creëert een grote groep nieuwe kwetsbaren met financiële problemen

Er is een grote toename van de *financiële* hulpvraag. Via de TOZO regeling en de tijdelijke regeling tegemoetkoming loonkosten voorziet het kabinet momenteel 2 miljoen werkenden van een inkomen. Uit een recente Nibud-peiling blijkt dat een derde van alle Nederlandse huishoudens verwacht dat zij de komende tijd moeilijk rond zullen kunnen komen. Twintig procent van de Nederlanders ziet zijn inkomsten teruglopen als gevolg van de crisis. Tevens maken mensen zich nu meer zorgen over hun financiën dan voor de coronacrisis en ervaren zij meer financiële stress. Onder hen zijn met name jongeren, zelfstandigen arbeidsmigranten en flexwerkers die in hun bestaanszekerheid geraakt worden.

Financiële problemen staan vaak aan de basis van andere problemen zoals (stapeling van) stress, schulden, eenzaamheid, huiselijk geweld, dakloosheid of leerachterstanden. Mensen met schulden komen daarnaast acht keer vaker in aanraking met justitie. Financiële problemen kunnen ook de aantrekkingskracht van criminaliteit en de vatbaarheid voor verleidingen van 'snel geld' groter maken. In gemeenten ontstaat al een beeld dat ondermijning toeneemt door misbruik van financieel zwakkere ondernemers.

We onderscheiden drie groepen met financiële kwetsbaarheid:

- *Mensen die voor de crisis al in armoede leefden en/of schulden hadden:* Voor een deel van hen zal de ondersteuning zijn weggevallen of een andere vorm hebben gekregen (digitaal in plaats van face-to-face). Uitvoerders, zoals schuldhelpverleners, merken dat het lastig is om de huidige cliënten te bereiken en ze lijken bij een deel de grip te verliezen, met escalatie van betalingsachterstanden en uitval uit schuldhelpverlening als gevolg.
- *Mensen die door de coronacrisis financieel in zwaar weer zijn gekomen:* Zzp-ers, flexwerkers of jongeren verliezen hun opdrachten of hun baan en lopen inkomsten mis. Extra zwaar getroffen zijn mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt: laaggeschoolden, al dan niet met een arbeidsbeperking, mensen met een migratieachtergrond, statushouders, mensen met gebrek aan (recente) werkervaring of een hogere leeftijd. Bij onvoldoende of traag economisch herstel bestaat een kans op blijvende werkloosheid en daarmee een grotere (blijvende) druk op de bijstand.
- *Mensen die nog geen problemen hebben of denken te hebben:* Het zijn huishoudens die tot voor kort alle eindjes aan elkaar konden knopen, maar straks niet meer. Indien aan de coulante houding van schuldeisers een eind komt (nu al zichtbaar), komt ook deze groep in problemen. Deze groep meldt zich nu nog niet bij wijkteams of schuldhelpverlening. Gemeenten/uitvoerders zien bijvoorbeeld de huurschulden toenemen, maar de schuldaanvragen dalen. De vraag is of ze geen hulp willen of de weg niet weten te vinden, omdat ze laaggeletterd of de Nederlandse taal niet machtig zijn. Ook schaamte en isolement kunnen een rol spelen. Juist bij deze groep kan uitstelgedrag voor meer problemen zorgen. In korte tijd kan een betalingsachterstand escaleren en kunnen onoplosbare schuldensituaties ontstaan.

Een deel van deze mensen zal snel weer aan het werk kunnen als maatregelen versoepeld worden. Bij een ander deel zullen de problemen in ernst toenemen als zij langdurig werkloos blijven, bijvoorbeeld omdat zij ouder zijn of werkzaam in een sector die langzaam herstelt van de crisis. Er is risico op een stapeling van kwetsbaarheden indien niet vroegtijdig hulp en ondersteuning wordt geboden.

Door de crisis ontstaat een grote, zeer diverse groep nieuwe kwetsbaren met financiële problemen. Vroegtijdig ingrijpen voorkomt stapeling van sociale en financiële problematiek.

- ❖ Omdat het een grote heterogene groep betreft zijn maatwerkoplossingen nodig, ook binnen bestaande generieke regelingen. Bijvoorbeeld de mogelijkheid om te kunnen werken met behoud van uitkering, of een tijdelijke soepelere omgang met de vermogenstoets.
- ❖ Vroegtijdige hulp kan verergering van financiële en sociale problematiek voorkomen. Verken verruiming van het kwijtscheldingsbeleid en start een breed schuldenoffensief waarbij gemeenten en Rijk samenwerken om te komen tot een brede noodstop/pauzeknop waaraan overheden, corporaties, zorgverzekeraars, energiemaatschappijen en belastingdienst deelnemen.
- ❖ Maak collectieve afspraken met particuliere schuldeisers die voor veel gemeenten tegelijkertijd gelden, zodat particuliere schuldeisers niet met iedere gemeente apart afspraken moeten maken.

Kwetsbaarheden stapelen zich niet alleen op bij mensen maar ook in wijken

Nederland kent meerdere wijken waar sprake is van een concentratie van mensen die hulp en ondersteuning nodig hebben, met een grote afstand tot de arbeidsmarkt of die kampen met psychische problematiek. In deze gebieden komt een opeenstapeling aan opgaven op het gebied van onderwijs, criminaliteit, veiligheid, gezondheid en armoede voor. De coronacrisis versterkt deze opgaven. In deze wijken zijn de individuele psychosociale gevolgen groot, maar is ook sprake van een bredere maatschappelijke impact. Sterk bewustzijn van de slechte reputatie van de wijk of aanwezigheid van een armoedecultuur kan ertoe leiden dat buurtbewoners zich afkeren van de rest van de samenleving die 'op hen neerkijkt', dat zij hun eigen groepsnormen versterken en zich onttrekken aan de samenleving. Dit beïnvloedt de sociale stabiliteit negatief en vergroot de aantrekkingskracht van criminaliteit of radicaal gedachtegoed.

Kwetsbaarheden stapelen zich op in wijken. Door de coronacrisis worden de effecten hiervan versterkt. Meerjarige, integrale gebiedsgerichte aanpakken zijn nodig om duurzaam het welzijn in deze wijken te verbeteren.

- ❖ Ontwikkel langlopende gebiedsgerichte maatwerkaanpakken voor kwetsbare wijken waarin Rijk, gemeenten en maatschappelijke partners samen optrekken. Heb hierbij nadrukkelijk oog voor het wegnemen van voedingsbodems voor criminaliteit en werp barrières op voor criminele gelegenheidsstructuren. Bij de uitwerking van zo'n aanpak ligt het voor de hand de kansen die het interbestuurlijke programma 'leefbaarheid & veiligheid' biedt te benutten.

2) Versterken van samenwerking

Nederland kent een hoge mate van organisatie en professionaliteit. Voor de coronacrisis klonk vaak de roep om betere samenwerking tussen partijen. De crisis onderstreept niet alleen de noodzaak om tot die betere samenwerking te komen maar laat ook zien dat dit

mogelijk is. Mooie initiatieven en samenwerkingsverbanden schieten als paddenstoelen uit de grond.

De handelingsbereidheid van allerlei partijen in onze samenleving is groot. Maatschappelijke veerkracht is immers niet alleen een zaak van de overheid, maar ook van het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, samenlevingsverbanden en niet in de laatste plaats van ons als burgers zelf. Denk daarbij aan particuliere fondsen, kerken, migrantenorganisaties, voedselbanken, maar ook aan woningcorporaties, zorginstellingen, scholen en dergelijke. Er zijn door de werkgroep talloze lokale voorbeelden uit het land geïnventariseerd waaruit de veerkracht en kracht van samenwerking sterk naar voren komen.

Herstel en verbetering zijn een integrale opgave van de gehele samenleving. Dat hoeft de overheid niet te organiseren – beter niet, maar zij kan dat proces wel faciliteren. Daarvoor is de lokale overheid de meest aangewezen partij. Zij kent de lokale kwaliteiten en kan een belangrijke bijdrage leveren aan de sociaal-maatschappelijke wederopbouw van de samenleving.

Samenwerking is essentieel voor maatschappelijke veerkracht. Onder druk van de crisis zijn er nieuwe (lokale) coalities ontstaan en bestaande versterkt. Ook in de herstelfase is pragmatisme, flexibiliteit en gezamenlijk leren ten behoeve van goede samenwerking essentieel.

- ❖ Geef burgers en initiatieven vertrouwen en handelingsruimte. Organiseer regelruimte en flexibiliteit om binnen de wettelijke kaders te faciliteren dat lokaal maatwerk snel kan worden toegepast ten behoeve van het voorkomen van (toenemende) kwetsbaarheden.
- ❖ Investeer in de lokale coalities die zijn ontstaan onder druk van de crisis en waarborg hun werking voor de langere termijn; maak goede praktijken, initiatieven en ideeën zichtbaar, bevorder kennisdeling tussen gemeenten en monitor de ontwikkelingen.

3) Regie over het eigen leven voor alle burgers en met name voor jongeren

In de acute fase van de coronacrisis is beleid overwegend top-down tot stand gekomen op advies van gezondheidsexperts. De ernst van de crisis maakte dat dit nodig was en daardoor voor de meeste mensen begrijpelijk. Na verloop van tijd komt deze top-down benadering evenwel op gespannen voet te staan met de fundamentele behoefte om een eigen oordeel te vormen, kritisch te zijn en zelf initiatieven te nemen. De maatregelen die zijn genomen hebben mede daardoor een belangrijke invloed op het sociaal vertrouwen, op de houding ten opzichte van gezag, op sociale verbondenheid en de ontwikkeling van burgerschap]

Het begrip 'agency' (vertaald als regie over eigen leven) speelt hier een belangrijke rol. Met regie wordt het vermogen en de bereidheid bedoeld, om in een sociale situatie te kunnen en te willen handelen, zowel individueel als gemeenschappelijk. Om handelingsruimte te voelen over je eigen situatie en de mate waarin je invloed hebt om die situatie te veranderen. We willen als mens allemaal graag zoveel mogelijk regie over ons eigen leven voeren, hebben er behoefte aan om gehoord te worden en om ertoe te doen.

Het bieden van handelingsruimte blijkt een belangrijke factor te zijn die welbevinden en gezondheid bevordert, ook binnen kwetsbare groepen. In de herstelfase van de crisis is het cruciaal dat alle burgers weer ruimte krijgen voor regie. Een mooi voorbeeld van het ruimte geven voor het versterken van regie is de aanbeveling van de Raad Volksgezondheid & Samenleven om alleenstaanden zelf invulling te laten geven aan het begrip huishouden, zodat zij met een beperkt aantal personen een tijdelijk 'huishouden' kunnen vormen.

De werkgroep ziet daarnaast het specifieke belang van regie voor jongeren. Deze crisis vraagt veel van hen. Midden in hun ontwikkeling naar zelfredzaamheid worden zij in hun mogelijkheden en de zeggenschap over hun eigen leven beknot. Midden in het proces van identiteitsvorming vallen sociale contacten weg. Daarnaast komen nogal wat jongeren in financiële problemen omdat hun bijbaantjes zijn weggefallen, maar vaste lasten doorlopen. Eenzaamheid, leerachterstanden, verveling en somberheid kunnen optreden.

Jongen in kwetsbare posities hebben tijdens deze crisis te maken met extra worstelingen. Denk hierbij aan jonge mantelzorgers, jongeren met beperkingen, jongeren die te maken hebben met huiselijk geweld, jongeren die nu onderwijsachterstanden oplopen en jongeren met een migratieachtergrond die in armoede leven. Bij jongeren in achterstandssituaties bestaan er grote zorgen over hun participatie aan online-onderwijs. Dit geldt ook voor een bredere groep kinderen en jongeren. Ouders kunnen vaak te weinig ondersteuning bieden en nogal wat leerlingen 'verdwijnen' voor de school van de radar. In sommige gezinnen waarbij de ouders de Nederlandse taal niet goed beheersen en/of de complexiteit rondom de crisismaatregelen niet goed begrijpen, worden jongeren en kinderen uit angst thuis gehouden.

Er is veel negatieve aandacht geweest voor jongeren die zich niet aan de maatregelen houden, die zeggen dat de crisis niet hun probleem is en die in sommige gevallen zelfs anderen hebben lastig gevallen of crimineel gedrag hebben vertoond. Hoewel dit op kleine schaal inderdaad heeft plaatsgevonden en is aangepakt, heeft het ruime merendeel van de jongeren zijn best gedaan om iets van de lastige situatie te maken. Er zijn talloze voorbeelden van jongeren en studenten die zich hebben ingezet om bij te dragen aan de crisis, van het uitdelen van maaltijden tot het ontwikkelen van nieuwe beademingsapparatuur. Deze betrokkenheid van jongeren, ook voor het leed van anderen, en hun veerkracht is hoopgevend en verdient veel waardering.

De crisis vraagt veel van jongeren. Geef ze regie over eigen leven en een grotere stem bij de besluitvorming over hun toekomst.

- ❖ Houd bij de versoepeling van de crisismaatregelen de ruimte voor regie vast als belangrijk criterium en als aandachtspunt in de communicatie met burgers. Ga na hoe ruimte voor 'agency' in het kader van de versoepeling gecreëerd en/of versterkt kan worden
- ❖ Differentieer bij verdere versoepeling van de crisismaatregelen ook binnen groepen door het toestaan van maatwerk. Zeker indien een groep een groot aantal personen omvat

(denk aan begrippen als 60+ of jongvolwassenen) zijn de verschillen onderling groot en zijn maatwerk en handelingsopties van belang voor het gevoel van regie.

- ❖ Geef blijk van de maatschappelijke waardering voor de inzet, creativiteit en veerkracht die veel kinderen en jongeren tonen, zeker ook ten behoeve van de kwetsbaren in de samenleving;
- ❖ Nodig kinderen en jongeren expliciet uit om kritisch mee te denken over manieren om tot herstel van de sociale dynamiek te komen, en sectoren zoals het onderwijs en het jeugdwerk aan te sporen om hen hierin te begeleiden. Maak hierbij zichtbaar wat je met hun inbreng doet.

Tot slot

De werkgroep heeft in een korte tijd getracht om een aantal aandachtspunten rondom de sociaal-maatschappelijke impact van de corona crisis in kaart te brengen. Lokale initiatieven gericht op het ontfermen over kwetsbaren, het vergroten van regie over eigen leven en het versterken van samenwerking zijn geïnventariseerd en worden met gemeenten gedeeld om de lokale veerkracht en handelingsmogelijkheden te vergroten. De werkgroep benadrukt het belang van voortzetting van systematisch onderzoek naar de uiteenlopende sociale gevolgen van corona en het delen van lokale kennis en ervaringen in meer structurele vorm. De werkgroep verzoekt de VNG om in samenspraak met het kabinet te komen tot een voorstel voor voortzetting van de werkgroep. In een volgende fase is er meer ruimte voor analyse van de effecten van het overheidshandelen en voor gezamenlijk leren. Centrale vraag daarbij zal zijn hoe de grote sociale impuls die nodig is tegelijkertijd samen kan gaan met het verminderen van bureaucratische barrières, versterking van de lokale samenwerking en veerkracht, en het creëren van meer regie voor (kwetsbare) burgers op het eigen leven.

2) Inhoudelijke verdieping

De inhoudelijke verdieping bestaat uit 2 bijdragen specifiek samengesteld voor de werkgroep:

2.1 Ontferming, samenwerking en eigenaarschap – adviesnotitie door Prof. Hans Boutellier in samenwerking met het Verwey-Jonker Instituut

2.2 JEUGD, OPVOEDING & CORONA: Welbevinden, agency en actief burgerschap – bijdrage door Emeritus hoogleraar Micha de Winter

2.1 Ontferming, samenwerking en eigenaarschap

Adviesnotitie Tijdelijke commissie Sociale Impact van de Coronacrisis

Opgesteld ten behoeve van de Tijdelijke werkgroep sociale impact van de coronacrisis (werkgroep Halsema)

Prof. Hans Boutellier in samenwerking met het Verwey-Jonker Instituut
Utrecht, Mei 2020

I Analyse - sociale kwetsbaarheid

I.1. Inleiding

De coronacrisis heeft veel gezichten. De koning sprak van een virus van de eenzaamheid; het is ook een virus van de kwetsbaarheid. Covid-19 wijst ons op de fragiliteit van het eigen bestaan, van onze levensstijl en van de gemoedsrust die de Nederlandse welvaartsstaat sinds de Tweede Wereldoorlog heeft geboden. De aantallen slachtoffers zijn dusdanig hoog en de druk op het gezondheidssysteem is zo groot, dat de suggestie van een individueel bepaalde gezondheid omver gekegeld is.

Bovenop de gezondheidsrisico's komen de maatregelen om het virus te controleren. De samenleving toont zich bereid om zich te voegen naar het overheidsgezag, dat zich gelegitimeerd weet door geneeskundige expertise. Geleidelijk worden de consequenties van het virus en de maatregelen duidelijker zichtbaar. Deze zijn groot – economisch en sociaal - en leiden tot verdriet. Nederland gaat door een periode van rouw - ieder heeft daar eigen redenen voor en kan hooguit troost putten uit de alomtegenwoordigheid daarvan.

Maar het verdriet van nabestaanden, van kinderen die hun ouders niet kunnen bezoeken, van ondernemers die hun bedrijf kapot zien gaan, van sociale structuren die uiteen worden gereten is voor betrokkenen onvergelijkbaar groot. Het is een van de paradoxen van deze tijd: de individuele kwetsbaarheid is een collectief gegeven. Dat is het vertrekpunt voor het geleidelijke herstel dat ons te wachten staat. De snelle beslissingen van vandaag bepalen daarbij de samenleving van morgen.

De *Tijdelijke commissie Sociale Impact van het Coronavirus* heeft in korte tijd een beeld ontwikkeld van wat de sociale impact van virus en maatregelen voor de bevolking inhoudt. Het is een onmiskenbaar feit dat het virus van de kwetsbaarheid verschillend uitpakt voor verschillende groepen. De commissie onderscheidt al gauw circa vijftien groepen die extra getroffen worden door de crisis, waaronder ouderen, dak- en thuislozen, mensen met schulden en cliënten van de dagbesteding, mantelzorgers en vele anderen.

Speciale aandacht gaat uit naar jongeren – een grote groep die in de altijd al kwetsbare bloei van hun leven beperkt is in zijn mogelijkheden, op school of recreatief, en geroepen is tot

solidariteit met ouderen en het afzien van intensief sociaal contact. Jonge kinderen zullen stress van hun ouders ervaren, voor 'onvindbare' kinderen dreigt serieuze leerachterstand, kwetsbare meisjes kunnen vatbaarder zijn voor manipulatie en misbruik. Het zijn stuk voor stuk groepen die speciale aandacht behoeven.

Deze notitie is een verkenning van de sociale impact van de crisis, in de wetenschap dat maatwerk gewenst is. Nadere analyses zijn nodig, maar de commissie heeft daarop niet willen wachten. De notitie opent met een kader voor verschillen in kwetsbaarheid. Aan de hand van twee voorbeelden – gezinnen met multi-problematiek, mensen met schulden en in armoede (inclusief de onderkant van de arbeidsmarkt) wordt een beeld geschetst. De positie van jongeren wordt in een aparte notitie van prof. Micha de Winter besproken.

Aan het einde van deel I is een kader opgenomen dat in de commissie is ontwikkeld om tot maatregelen en oplossingen te komen. Het omvat drie perspectieven: het zich ontfemen over kwetsbaren in de samenleving; het organiseren van de samenwerking tussen partijen en het creëren van eigenaarschap voor burgers. Voor het herstel van de samenleving zijn binnen de nationale kaders eerst en vooral de gemeenten aan zet. Het komt erop aan de veerkracht en het lerende vermogen van de samenleving optimaal te benutten.

1.2. Verschillen in kwetsbaarheid

Door de coronacrisis zijn verschillende groepen burgers kwetsbaar(der) geworden. Het gaat echter niet om een homogene groep. Sommige groepen hadden het al moeilijk voor de coronacrisis. Bij andere groepen waren draaglast en draagkracht voor de crisis net in balans en is deze balans nu verstoord. Er kunnen drie groepen worden onderscheiden: 1. groepen met bestaande problemen; 2. mensen die door corona (onverwacht) in problemen zijn gekomen; 3. mensen waar mogelijk problemen dreigen en die hulp of ondersteuning uitstellen.

Ad 1. Bij *al bestaande kwetsbare groepen* (zoals slachtoffers van huiselijk geweld, dak- en thuislozen, cliënten van de dagbesteding) speelt dat bestaande (steun)structuren zijn weggefallen. Dat zal meestal betekenen dat problemen vergroot worden. Er zou bij sommigen ook sprake kunnen zijn van een grotere vaardigheid om zelf problemen op te lossen. Dat zou kunnen omdat deze groep gewend is om met onzekerheid om te gaan; een 'externe' factor als corona zou de omgang met problemen makkelijker kunnen maken. Mocht dit het geval zijn, dan is het de vraag hoe blijvend dat effect zal zijn. Voor de meeste mensen zal de situatie hoe dan verergerd zijn. Hulpverleners staan voor de vraag hoe zij straks eventueel verergerde problematiek kunnen signalen en oplossen.

Ad. 2 De groep mensen die *door de coronacrisis in problemen* is gekomen, is waarschijnlijk divers (onder andere gerelateerd aan verlies van inkomsten en werk). Bij hen is het belangrijk om te voorkomen dat problemen structureel worden. Gezien de onzekerheid over de ontwikkelingen in de komende periode, is dat moeilijk in te schatten. Bij deze groep zal er zeker sprake zijn van gevoelens van verlies en rouw, en onzekerheid of zij (snel of ooit) in hun oude werk, rol of situatie kunnen terugkeren. Ervaringen rondom het vinden van werk hebben geleerd dat hoe langer werk- of baanloosheid duurt, hoe moeilijker het is om weer aan het werk te komen. Voor deze groep mensen is behoefte aan een ondersteuningsstructuur die actief gericht is op het zo snel mogelijk weer herstellen van de balans.

Ad 3. De derde groep mensen zijn *mensen die nu nog geen problemen hebben* (of denken te hebben) maar waar uitstelgedrag er toe kan leiden dat problemen groter worden. Er zal wellicht een neiging bestaan om problemen vooruit te schuiven, zolang dit nog kan. Deze

groep zal relatief laat om ondersteuning of zorg vragen. Dit lijkt vergelijkbaar met mensen die nu niet voor reguliere medische problemen hulp zoeken. Het is een groep die daar bovenop zou kunnen komen en zo tot een boeggolf aan behoefte aan begeleiding, ondersteuning en behandeling kunnen leiden. Actief zicht krijgen potentiële problemen is van belang om te voorkomen dat problemen escaleren en om de verhouding tussen vraag en aanbod te kunnen controleren.

1.3. Speciale groepen

Multiprobleemgezinnen

De coronacrisis is een uitdaging voor alle ouders die werk en zorg nu langdurig in huis moeten combineren. De meeste gezinnen kunnen deze moeilijke situatie wel aan, maar gezinnen met meervoudige problematiek zullen die veerkracht vaak missen. De eventuele balans raakt uit evenwicht doordat zij te maken krijgen met nog meer problemen zoals verlies van inkomsten, verlies van werk, of hun onvermogen om kinderen thuis les te geven. Overeenkomstig het onderscheid uit de vorige paragraaf hebben we te maken met:

- Gezinnen die ook voor de coronacrisis al kwetsbaar waren en in beeld zijn van de hulpverleners als multi-probleemgezinnen. Het gaat in Nederland om 3 tot 5 procent van de gezinnen (minimaal één ouder/verzorger en één kind). Ze hebben langdurig te kampen met een combinatie van sociaaleconomische en psychosociale problemen. Ze beschikken vaak over een beperkt sociaal netwerk. Soms hebben gezinsleden criminele antecedenten of is er sprake van geweld binnen het gezin. Deze gezinnen zullen te maken hebben met het wegvallen van het bestaande steun- en hulpverleningssysteem. Het zal ze waarschijnlijk aan veerkracht ontbreken om de gevolgen van de coronacrisis goed op te vangen. Wel zijn er signalen dat het wegvallen van het steunsysteem het zelfregulerend vermogen van de ouders heeft versterkt. Omdat deze gezinnen al in beeld zijn zullen de hulpverleningsinstellingen oog moeten hebben voor mogelijk verergerde problematiek zoals (nieuwe) schulden of leerachterstand. Als de kinderen weer naar school gaan zal extra aandacht nodig zijn. Naar verwachting waren de mogelijkheden om thuiswerk te maken niet aanwezig en/of was er onvoldoende begeleiding van de ouders.
- Daarnaast is er een groep van bekende kwetsbare gezinnen waar de draagkracht en draaglast nog in balans was. Niet alle ouders zullen echter in staat zijn om de noodzakelijke extra inspanning te leveren. De crisis kan een disbalans veroorzaken. Zeker bij ouders en opvoeders met psychische of verslavingsproblemen of lichamelijke of verstandelijke beperkingen is het van belang om te proactief te kijken wat wel en niet lukt in de opvoeding en begeleiding van hun kinderen. Als de scholen weer open gaan zal er aandacht moeten zijn voor de stress die het heeft opgeleverd om dag en nacht geïsoleerd door te brengen met ouders met psychische of verslavingsproblemen.
- De genomen maatregelen dreigen ook groepen gezinnen te treffen, die nog helemaal niet bekend zijn bij de hulpverleningsinstanties. Het gaat dan om gezinnen in armoede of met een lage sociaaleconomische positie of met laaggeletterde ouders of gezinnen die recent in Nederland zijn komen wonen, zoals statushouders. Een migratieachtergrond kan in het algemeen risicofactoren met zich meebrengen die

problemen complexer maken. Denk aan taal- en communicatieproblemen, onbekendheid met het Nederlandse ondersteuningssysteem, gebrek aan zelfredzaamheid of eenzaamheid door het missen van een groter familienetwerk. Omdat deze gezinnen nog niet in beeld zijn, kunnen andere meer onorthodoxe oplossingen zijn aangewezen, zoals directe toeleiding naar werk, kwijtschelden schulden, of een scholingsbudget voor de ouders of kinderen.

Om de kansen van kinderen in al deze gezinnen te vergroten, is het belangrijk dat sociale professionals en gemeenten de ouders weten te bereiken en te ondersteunen. Bekend is dat naarmate gezinnen te maken krijgen met meer risicofactoren de druk op ouder-kindrelatie toeneemt. Dat kan leiden tot serieuze opvoedproblemen tot kinderhandeling aan toe. Naar verwachting nemen dus de problemen toe zowel bij reeds bekende gezinnen als bij gezinnen die het tot nu weten te redden. Om deze gezinnen goede ondersteuning te bieden is een analyse per gezin noodzakelijk, waarbij gekeken wordt naar de duur van de gevolgen voor de kinderen en ouders; of er een verantwoordelijke partij is in welke mate de problemen veroorzaakt zijn doordat hulpstructuren niet functioneerden.

Armoede- en schuldenproblematiek

In 2018 moesten 584 duizend van de bijna 7,4 miljoen huishoudens rondkomen van een laag inkomen. Dit waren er net zoveel als in het voorgaande jaar. Gedurende de economische crisis was er een groei van 6,9 tot 8,9 procent in 2013. Behalve niet-westerse en Oost-Europese huishoudens lopen ook eenoudergezinnen, alleenstaanden tot AOW-leeftijd, huishoudens met bijstand en huishoudens met een laag opgeleide hoofdkostwinner relatief vaak risico op armoede.¹ De verwachting van het CBS was dat aantal huishoudens met een laag inkomen in 2019 en 2020 zou afnemen, maar die daling lijkt met de komst van het coronavirus niet langer reëel.

Uit een recente Nibud-peiling blijkt dat een derde van alle Nederlandse huishoudens verwacht dat zij de komende tijd moeilijk rond zullen kunnen komen. Twintig procent van de Nederlanders ziet zijn inkomsten teruglopen als gevolg van de crisis. Onder hen zijn met name jongeren, zelfstandigen en flexwerkers. Het grootste deel van hen verwacht een inkomensdaling tot maximaal 30 procent. Tevens maken mensen zich nu meer zorgen over hun financiën dan voor de corona-crisis en ervaren ze meer financiële stress.² Op grond hiervan kunnen we opnieuw drie groepen onderscheiden:

- De groep die voor de crisis al in armoede leefde en/of schulden had. Voor een deel van hen zal de ondersteuning zijn weggefallen of een andere vorm hebben gekregen (digitaal in plaats van face-to-face). Uitvoerders, zoals schuldhulpverleners, merken dat het lastig is om de huidige cliënten te bereiken en ze lijken bij een deel de grip te verliezen, met escalatie van betalingsachterstanden en uitval uit sdv-trajecten als gevolg.
- De tweede groep bestaat uit mensen die door de coronacrisis financieel in zwaar weer zijn gekomen. Zzp-ers, flexwerkers of jongeren verliezen hun opdrachten of hun baan en lopen inkomsten mis³. Extra zwaar getroffen zijn mensen met een kwetsbare

¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2019/50/armoede-en-sociale-uitsluiting-2019>

² <https://www.nibud.nl/beroepsmatig/peiling-coronacrisis-financiele-gevolgen-voor-huishoudens/>

³ <https://www.nibud.nl/beroepsmatig/peiling-coronacrisis-financiele-gevolgen-voor-huishoudens/>.

positie op de arbeidsmarkt: laaggeschoolden, al dan niet met een arbeidsbeperking, mensen met een migratieachtergrond, statushouders, mensen met gebrek aan (recente) werkervaring of een hogere leeftijd. Is er nog voldoende werk voor flexwerkers als bedrijven zijn omgevallen door de crisis? Na de financiële crisis van 2008 waren de gevolgen langdurig zichtbaar. Er bestaat een kans op blijvende werkloosheid en daarmee een grotere druk op de bijstand.

- De laatste groep heeft nog geen problemen heeft of denkt deze niet te hebben. Het zijn huishoudens die tot voor kort alle eindjes aan elkaar konden knopen, maar straks niet meer. Indien aan de coulante houding van schuldeisers een eind komt (nu al zichtbaar), wordt ook deze groep niet meer ontzien. Deze groep meldt zich nu nog niet bij wijkteams of schuldhulpverlening. Gemeenten/uitvoerders zien bijvoorbeeld de huurschulden toenemen, maar de schuldaanvragen dalen. De vraag is of ze geen hulp willen of de weg niet weten te vinden, omdat ze laaggeletterd of de Nederlandse taal niet machtig zijn. Ook schaamte en isolement kunnen een rol spelen. Juist bij deze groep kan ook uitstelgedrag voor meer problemen zorgen. In korte tijd kan een betalingsachterstand escaleren en kunnen onoplosbare schuldensituaties ontstaan.

De omvang van deze drie groepen is grotendeels onbekend. Het aantal WW- en bijstandsuitkeringen is sterk gestegen, maar dat zegt niet direct iets over armoede en schulden. Een deel van deze mensen zal snel weer aan het werk kunnen als maatregelen versoepeld worden. Bij een ander deel zullen de problemen in ernst toenemen. Financiële problemen gaan veelal samen met problemen op andere leefdomeinen: (stapeling van) stress, schulden, eenzaamheid, huiselijk geweld, dakloosheid of leerachterstanden.³ Financiële stress heeft veel impact en laat zijn sporen na.

Veel van de genoemde groepen staan al langere tijd op afstand van de arbeidsmarkt: laaggeschoolden, al dan niet met een arbeidsbeperking, mensen met een migratieachtergrond, statushouders, mensen met gebrek aan (recente) werkervaring of een hogere leeftijd. Het vraagt veel extra inspanning om deze mensen aan het werk te krijgen. De afgelopen jaren is hier veel in geïnvesteerd. Helaas zijn er ook projecten en pilots voor deze groepen stil komen te liggen. Het kan voor deze groepen extra moeilijk worden om werk te vinden in tijden dat ze moeten concurreren op de arbeidsmarkt met groepen die hoger geschoold zijn of meer recente werkervaring hebben.

Het Rijk en gemeenten nemen momenteel verschillende noodmaatregelen om mensen in armoede en schulden bij te staan. Ze bieden een (tijdelijk) vangnet. De crisis kan een stimulans zijn voor het versterken van de onderlinge solidariteit. Onder het motto #samensterk werken bijvoorbeeld zzp'ers of studenten als vrijwilliger bij de Voedselbank om voedselpakketten rond te brengen. Verschillende partners zoals bedrijven, vrijwilligers en welzijnswork zoeken elkaar op en gaan met elkaar aan de slag⁴. Het corona-tijdperk kan ook een duurzame transitie opleveren, bijvoorbeeld naar een arbeidsmarkt waar flexibiliteit vorm wordt gegeven door inzetbaarheid op basis van competenties in plaats van contracten zonder zekerheid. Ook maatschappelijk verantwoorde incasso wordt belangrijk dan het al was. Dit zou versneld in de regelgeving (of als norm) kunnen worden opgenomen (conform de Rijksincasso-visie).

³ <https://www.raadvr.nl/documenten/publicaties/2020/05/03/goed-samen-leven-in-tijden-van-corona>.

⁴ <https://www.divosa.nl/nieuws/verhalen/vrijwilligers-welzijnswork-en-lokale-bedrijven-iedereen-versterkt-elkaar>.

Een landelijke actieplan voor de aanpak armoede en schulden lijkt aangewezen, waarbinnen intensieve samenwerking plaatsvindt tussen gemeenten, Rijk, schuldhelpverlening, gerechtsdeurwaarders en woningcorporaties. Op korte termijn kunnen zal per gemeente helder moeten worden wie kwetsbaar waren, zijn en worden en wat voor iedere groep nodig is. Gemeenten kunnen leren van elkaars aanpakken en eerdere initiatieven en pilots (die zijn stopgezet) versneld oppakken. In structurele zin kan gedacht worden aan kwijtschelden van schulden, een vangnet voor zzp-ers en flexwerkers of het aanpakken van structurele oorzaken als hoge woonlasten (dé reden voor armoede) en van baan tot baan oplossingen (in regionale netwerken).

1.4. Beleidsfilosofie

De commissie *Sociale impact van de coronacrisis* kiest voor een beleidstheorie die uitgaat van verantwoordelijkheid en lerend vermogen. Wat opvalt is de veerkracht van de samenleving. Tegenover verdriet en onzekerheid staat een beweging van daadkracht en positieve dynamiek. Deze mate van veerkracht bepaalt de robuustheid van complexe systemen – in dit geval de Nederlandse samenleving. Bij crises kent een veerkrachtig systeem drie fases: incasseren, herstellen en verbeteren. We gaan geleidelijk naar de tweede fase. Een beleidstheorie in termen van maatschappelijk veerkracht bestaat uit het objectiveren van problemen en ontwikkelingen, het inventariseren van reacties en innovaties en het benutten daarvan voor de verbetering van het systeem. Het vraagt om een proces van lerend evalueren.

De kwaliteit van de samenleving als geheel staat daarbij centraal. Maatschappelijke veerkracht is niet alleen een zaak van de overheid, maar ook van het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en samenlevingsverbanden. Denk daarbij aan particuliere fondsen, kerken, migrantenorganisaties, voedselbanken, maar ook aan woningcorporaties, zorginstellingen, scholen en dergelijke. Herstel en verbetering zijn een integrale opgave van de gehele samenleving. Dat hoeft de overheid niet te organiseren, maar zij kan dat proces wel faciliteren. Daarvoor is de lokale overheid de meest aangewezen partij. Zij kent de lokale kwaliteiten en kan de sociaal-maatschappelijke wederopbouw van de samenleving het best begeleiden. De rijksoverheid stelt de kaders, maar de dynamiek van de samenleving kan – zeker gezien de drie decentralisaties in het sociale domein - het best vanuit de gemeenten worden gefaciliteerd.

De commissie onderscheidt drie perspectieven op herstel: ontferming over kwetsbaren, organisatie van samenwerking en het zorgdragen van eigenaarschap voor alle bewoners van Nederland.

1. Ontferming over kwetsbaren – in deze notitie is aandacht gevraagd voor de groepen die niet zonder steun en hulp van derden kunnen. We wezen op gezinnen met een stapeling van problemen, slachtoffers van huiselijk geweld, mensen in de armoede en aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Ze hadden het altijd al moeilijk en kunnen de huidige omstandigheden niet aan. Extra maatregelen zijn hiervoor aangewezen. In de paragraaf hierna worden voorbeelden van lokale maatregelen gegeven.

2. Organisatie van samenwerking – Nederland is een welvarende natie en kent een hoge mate van organisatie en professionaliteit. Voor de coronacrisis klonk al vaak de roep om meer en betere samenwerking tussen partijen. De organisatiegraad leek soms zo hoog dat ze haar eigen effectiviteit in de weg zat. Rond probleemgezinnen cirkelen vaak vele hulpverleningsinstanties. Mogelijkheden voor publiek-private samenwerking worden niet benut. Wantrouwen en verschil in vocabulaires bleken soms moeilijk te overbruggen.

De crisis biedt de kans, maar ook de noodzaak om tot een betere samenwerking te komen. Zij geeft een gevoel van urgentie en overeenstemming over de doelen. De geldende procedures, voorschriften en financiële belangen staan samenwerking nog al eens extra in de weg. De institutionele logica kan zeer dwingend werken in de pogingen om samenwerking van de grond te krijgen. In de wederopbouwperiode na de coronacrisis kunnen organisaties zich dat niet meer permitteren. Gemeenten zijn in de beste positie om lokale coalities te smeden van publieke organisaties, private partijen en lokale samenlevingsverbanden van burgers.

3. Ruimte voor eigenaarschap – agency (ontleend aan notitie De Winter) In de acute fase van de coronacrisis is beleid overwegend top-down tot stand gekomen op advies van gezondheidsexperts. Dat is voor de meeste mensen, inclusief kinderen en jongeren begrijpelijk, maar na verloop van tijd komt deze benadering op gespannen voet te staan met de fundamentele behoefte om een eigen oordeel te kunnen hebben, kritisch te kunnen zijn, zelf initiatieven te nemen, alleen dan wel samen met anderen. Mensen willen graag zoveel mogelijk regie over hun eigen leven voeren, hebben er behoefte aan om gehoord te worden, ertoe te doen. Jonge mensen hebben hoop en perspectief nodig. Dit gevoel van *agency* is belangrijk voor de ontwikkeling van actief democratisch burgerschap (zelfs een *sine qua non*!), maar blijkt ook een belangrijke factor te zijn die welbevinden en gezondheid bevordert. Het mes snijdt dus aan verschillende kanten.

Vanuit dit perspectief is het daarom van belang om in de transitie van de acute fase naar de fase van stabilisering vooral ook te focussen op herstel en bevordering van eigenaarschap - in dit geval bij jonge burgers. Dit betekent in de eerste plaats dat de vormgeving van het 'nieuwe normaal' niet vanaf de kansel gepredikt moet worden, maar lokaal, samen met kinderen, jongeren en hun opvoeders moet worden ontworpen. Het frame is veranderd: het gaat niet langer alleen om het gehoorzamen aan door anderen opgelegde regels, maar om het dragen van sociale verantwoordelijkheid. Die sociale verantwoordelijkheid ontstaat niet vanzelf, maar is een oogmerk van onze publieke opvoeding.

II Handelingsperspectief

Uitgaande van de drieslag 'ontferming over kwetsbaren', 'samenwerking versterken' en 'ruimte voor eigenaarschap' kunnen drie beleidspakketten voor de aanpak van de sociale gevolgen van de coronacrisis worden onderscheiden.

1. Extra inzet op nieuwe groepen met problemen. Gericht en snel acteren om zo als trampoline te fungeren in plaats van als vangnet. Dat vraagt om onorthodoxe maatregelen in regelgeving, ondersteuning en financiering (directe toeleiding naar werk vanuit UWV en gemeente gecombineerd, ongeacht formele verantwoordelijkheden, kwijtschelding van terugbetalingsverplichtingen of een scholingsbudget voor mensen die (tijdelijk) gedwongen zijn ander werk te gaan zoeken).
2. Voor groepen die al kwetsbaar waren gaat het er in ieder geval om ze snel weer in zicht te krijgen en hun situatie te beoordelen, waarbij gekeken kan worden in hoeverre een eventueel versterkt zelf-oplossend vermogen blijvend benut kan worden. Vooral moet bekeken worden of problemen verergerd zijn en of intensievere inzet op nodig is. Er zal aandacht uit moeten gaan naar de stapeling van problemen teneinde escalatie tot onhoudbare problemen te voorkomen.
3. Het komt er vooral op aan de lokale verkracht te benutten en te versterken. De afgelopen maanden zijn talloze maatschappelijke initiatieven gestart die bijdragen aan de

vermindering van de sociale impact van corona. Deze kunnen worden gevolgd en gedeeld in een proces van leren van elkaar. De uitdaging is om de collectieve energie die zichtbaar is te behouden of zelfs te versterken. Ingezet kan worden op (nieuwe) lokale coalitie, waarbij de gemeente een proactieve en faciliterende rol kan vervullen vanuit een perspectief van samenlevingsopbouw en gebiedsgericht beleid. Het gezamenlijk werken aan wederopbouw biedt ook de mogelijkheden om burgers een actieve rol in te geven en hun eigenaarschap te versterken.

Het is een permanente uitdaging om ook steeds stap opzij te durven zetten en reflectie toe te laten over de wenselijkheid van de ontwikkelingen. Herstel kan ook gepaard gaan met bezinning. Dat vraagt om analyse van structurele problemen die door deze crisis (verhevigd) aan bod komen. De coronacrisis is ook een maatschappelijke stresstest en vanuit alle drie de uitgangspunten is input in een analyse over structurele problemen en mogelijke oplossingen gewenst. Een analyse die kan bijdrage aan richtingen voor een volgende regerings- en collegeperiode.

Besluit

‘Met vijftig procent kennis honderd procent moeten besluiten’ – premier Rutte had het niet beter kunnen zeggen. Van onzekerheid zal nog lange tijd sprake zijn. De sociaalmaatschappelijke gevolgen van het coronavirus treffen iedereen, maar sommige groepen meer in het bijzonder. Maar hoe precies en in welke mate? Deze notitie is met nadruk een eerste verkenning – zij is in enkele weken samengesteld. Voor een beter inzicht in de sociaalmaatschappelijke gevolgen van de coronacrisis is systematisch onderzoek nodig. Maar veel tijd voor diepgravende analyses is er niet. Van belang is te volgen wat er gebeurt en te bevorderen dat het goede gebeurt – zowel kwalitatief als kwantitatief op basis van een set maatschappelijke indicatoren. Het levert de informatie waarmee een proces van leren van elkaar kan worden gevoed. Dit actiegericht onderzoek moet plaatsvinden tijdens en in samenhang met het proces van herstel dat de samenleving te wachten staat.

2.2 JEUGD, OPVOEDING & CORONA: Welbevinden, agency en actief burgerschap

Micha de Winter

1. Vraagstelling vanuit de werkgroep 'sociale impact corona'

Hoe beleven kwetsbare kinderen, jongeren en ouders de coronacrisis en de corona-maatregelen? Welke zijn de belangrijkste risico's en problemen, welke groepen binnen deze doelgroep zijn het meest kwetsbaar en waarom, hoe kunnen we deze problematiek duiden en analyseren, welke handelingsperspectieven zijn er voor het beleid?

2. Aanpak

Vanwege de zeer korte tijdspanne die beschikbaar was om deze vragen te kunnen beantwoorden, is gekozen voor informatieverzameling via professionals in een vijftal gemeenten, te weten Amsterdam, Arnhem, Dronten, Katwijk en Utrecht. Deze keuze is gemaakt, ook weer vanwege de tijdsdruk, op basis van bestaande contacten en de sneeuwbalmethode. Het ging vooral om kinder- en jongerenwerkers, wijkagenten, medewerkers van wijk- of buurtteams, jeugdzorg, kinderopvang en scholen. Daarnaast werd de directie van de Kindertelefoon geraadpleegd, en werd door de Associatie van Wijkteams en door Sociaal Werk Nederland aanvullende informatie uit enkele tientallen gemeenten verzameld. Tot slot werd door enkele onderzoekers van de afdeling educatie en pedagogiek van de Universiteit Utrecht op ons verzoek een quick scan naar het corona-gerelateerd sociale mediagebruik van jongeren uitgevoerd.

3. Voorlopige bevindingen

Vanuit de genoemde gemeenten en organisaties werd binnen amper drie dagen een grote hoeveelheid interviews met betreffende professionals aangeleverd. Zonder op dit moment compleet te kunnen zijn, en zonder representativiteit te willen pretenderen, laat het materiaal toch een behoorlijk duidelijk beeld zien. De belangrijkste, zeer breed gedeelde conclusie lijkt te zijn dat de meest kwetsbare kinderen, jongeren en gezinnen door de crisis en de maatregelen het hardste geraakt worden.

Gezinnen

Als het om *gezinnen* gaat, worden vooral genoemd alleenstaande ouders, gezinnen onder de armoedegrens, gezinnen met te weinig binnen- en buitenruimte, ouders met verstandelijke beperkingen (die de situatie vaak niet goed begrijpen), ouders met psychiatrische problematiek, ouders die de Nederlandse taal niet machtig zijn. Een paar prangende voorbeelden: (1) er is een grote groep alleenstaande moeders die in de zorg of verzorging werkzaam zijn, momenteel veelal in dubbele shifts. De opvang voor hun kinderen is weggevallen. (2) Er zijn ouders die het aan competentie ontbreekt om schoolwerk van kinderen te begeleiden waardoor al bestaande achterstanden alleen nog maar scherper worden. Sommige kinderen/pubers blijken hun ouders eenvoudig om de tuin te kunnen kunnen leiden. (3) Ouders die kinderen met een beperking of handicap hebben zijn volkomen op zichzelf teruggeworpen nu zowel school als dagbesteding is stilgelegd.

De conclusie ligt voor de hand: ouders die om wat voor reden dan ook al kwetsbaar zijn, hebben de steun vanuit de omgeving vaak heel hard nodig. Dat kan gaan om steun van familie (opa's en oma's), de kinderopvang, de school, jeugdwerk, wijkteams etc. En juist deze steun ontbreekt als gevolg van de crisis, waardoor het vaak wankel evenwicht ernstig verstoord kan raken. Opvallend is overigens dat de wijkteams sinds het begin van de coronacrisis te maken hebben met een scherpe daling van het aantal aanmeldingen, soms zelfs met 30 à 40%.

Omdat er allerlei signalen zijn van een toename van huiselijk geweld en kindermishandeling (bijvoorbeeld via de Kindertelefoon), is het op zijn minst bijzonder te noemen dat de Veilig Thuis organisaties tot dusverre geen groei van het aantal meldingen laat zien. De betreffende organisaties verwachten een golf van inhaal-meldingen als de crisis eenmaal over zijn hoogtepunt heen is.

De meeste ouders lijken de zin van de corona-maatregelen wel in te zien, en proberen deze in hun gezin te handhaven. Maar zeker met pubers blijkt dit steeds lastiger te zijn. Om teveel geruzie te vermijden laat men de teugels steeds vaker vieren. Dit geldt eens te meer voor gezinnen die klein behuist zijn en in buurten wonen waar sowieso weinig veilige buitenruimte beschikbaar is. Verder valt het professionals op dat er een groep niet-Nederlandse sprekende ouders is die extreem angstig voor het virus is, en daarom hun kinderen al ruim zes weken binnenhouden.

Aan de positieve kant worden veel voorbeelden genoemd van onderlinge steun en solidariteit. Zo besluiten ouders in een buurt om bij gezinnen aan te kloppen waar men zich zorgen om maakt, worden er onderlinge afspraken gemaakt over veilig buitenspelen, en ontstaan nieuwe app-groepjes om opvoeding-in-corona-tijd ervaringen te delen.

Kinderen en jongeren

Ten aanzien van 0-12 jarigen maken de professionals zich vooral zorgen over kinderen met gedragsproblemen bij wie de druk op het gezinssysteem leidt tot verscherping van de problematiek. Bij kinderen met problemen in het autistische spectrum worden juist gesproken van verbetering: de sterke vermindering van prikkels (o.a. door sluiting van scholen) blijkt voor deze kinderen juist rust te brengen. Speciale aandacht wordt gevraagd voor kinderen met een (meervoudige) handicap. Hun dagbestedingsprogramma is veelal stopgezet, en in residentiële settings is bezoek veelal niet toegestaan. Dit probleem geldt uiteraard niet alleen voor kinderen, maar bijvoorbeeld ook voor (jong) volwassenen in de verstandelijk gehandicaptenzorg waar deze optelsom vaak tot schrijnende taferelen leidt. Er wordt gesproken van een toename van geweldsincidenten en suïcidepogingen.

Ten aanzien van jongeren in achterstandssituaties bestaan zorgen over hun participatie aan online-onderwijs. Ouders kunnen vaak te weinig ondersteuning bieden, nogal wat leerlingen 'verdwijnen' voor de school onder de radar. Hoewel er zowel vanuit het onderwijs als vanuit het schooljongerenwerk veel inspanningen worden verricht om deze leerlingen te traceren en letterlijk bij de les te krijgen, is dit voor lang niet alle leerlingen al gelukt.

Vanuit het jongerenwerk, politie en Halt komen signalen over groepen jongeren die de coronaregels aan hun laars lijken te lappen. Sommigen zien er de zin niet van in ('wij kunnen het niet krijgen, corona is een probleem van volwassenen en bejaarden'). Er zijn groepen die zich in toenemende mate vervelen, zich agressief gaan gedragen of in hun zoeken in criminele activiteiten. Het jongerenwerk houdt op straat en online zoveel mogelijk contact met de jongeren. De indruk is dat de meeste jongeren wel snappen waartoe de maatregelen dienen, maar dat ze het steeds moeilijker en minder zinvol vinden om zich eraan te houden. In de groep jongeren met een verstandelijke beperking worden de maatregelen vaak niet goed begrepen. De jongeren die zich passief dan wel actief verzetten tegen de maatregelen doen dat veelal op grond van complottheorieën die o.a. via de sociale media gedeeld worden.

Volgens de jongerenwerkers komen nogal wat jongeren in financiële problemen omdat hun bijbaantjes zijn weggevallen maar hun kosten doorlopen (telefoonabonnementen etc.). In

achterstandswijken drukt het wegvallen van het aanbod in vrijetijdsbesteding extra zwaar: weinig jongeren zijn lid van een sportclub, en zijn aangewezen op sportjongerenwerk dat momenteel voor deze leeftijdscategorie is weggefallen. Ook de buurthuizen, waar normaliter voor deze groepen allerlei activiteiten worden aangeboden, zijn dicht. Jongeren vertellen dat in hun buurten extra wordt gepatrouilleerd door de politie, en dat ze hoge boetes riskeren als ze zich niet aan de regels houden. Daarom verplaatsen ze zich door de stad, hetgeen tot meldingen van overlast leidt in wijken waar normaal weinig klachten van buurtbewoners zijn. Dak- en thuisloze jongeren worden door de crisis hard geraakt, omdat zij in belangrijke mate afhankelijk zijn van publieke opvangvoorzieningen die nu dicht zijn.

Sociale media

Een Quick Scan van de Universiteit Utrecht laat zien dat wereldwijd het gebruik van sociale media door jongeren sinds het uitbreken van de coronacrisis sterk is toegenomen. Naar alle waarschijnlijkheid geldt dit ook voor Nederland. Op platforms zoals TikTok, Facebook en Youtube leveren jongeren soms expliciete commentaren op het overheidsbeleid en de crisismaatregelen, en plaatsen ze humoristische of ironiserende video's over omgaan met besmettingsgevaar, verveling, stress, ruzies thuis, en geven ze elkaar tips over hoe je aan online-onderwijs kunt ontsnappen. Nu fysiek contact lastig is, lijken sociale media aan jongeren een platform te bieden om hun vrienden en vriendinnen te ontmoeten, en op die manier de stress en het leed met elkaar te delen. Het viel de onderzoekers op dat de jongeren online zichzelf niet zozeer als slachtoffer van de crisis beschouwen, maar de behoefte hebben zichzelf neer te zetten als mensen die een eigen analyse hebben van de situatie.

Zoals bekend vormen de sociale media ook een medium waarop allerlei complottheorieën en aantoonbaar onjuiste informatie welig tieren. Op Youtube zijn 'content-creators' actief die soms zelfs actief oproepen tot het negeren van de maatregelen. Daartegenover staan ook video's waarin jongeren juist worden opgeroepen 'het goede' te doen (bijvoorbeeld rappers die oproepen om eten naar je oma te brengen of die het hamsteren op de hak nemen).

4. Handelingsperspectief: 'Agency' als kader

Bij 'sociale impact' van de corona-crisis en de bijbehorende maatregelen wordt al gauw gedacht in termen van risico's en kwetsbaarheid. Een aantal van de bovenstaande bevindingen zijn daarvan een duidelijke weerspiegeling. De problemen die zich bij gezinnen, kinderen en jongeren voordoen zijn zeer reëel en vaak schrijnend. De belangrijkste remedies liggen voor de hand, maar zijn niet eenvoudig te implementeren in de huidige context. Naast financiële ondersteuning en gerichte hulpverlening is het zoveel mogelijk herstellen van de 'village' ('it takes a village to raise a child') een cruciaal onderdeel hiervan (school, sport, vrijetijdsvoorzieningen, toegankelijkheid van de openbare ruimte).

Onze interviews hebben echter laten zien dat de sociale impact van deze crisis zich niet beperkt tot risico's van psychosociale aard. De maatregelen die zijn genomen hebben ook een belangrijke invloed op het sociaal vertrouwen, op de houding ten opzichte van gezag, op sociale verbondenheid en de ontwikkeling van burgerschap. Het begrip 'agency' speelt daarin een belangrijke rol. Daarmee wordt bedoeld het vermogen en de bereidheid om in een sociale situatie te kunnen en te willen handelen, zowel individueel als gemeenschappelijk. In de acute fase van de coronacrisis is beleid overwegend top-down tot stand gekomen op advies van gezondheidsexperts. Dat is voor de meeste mensen, inclusief kinderen en jongeren begrijpelijk, maar na verloop van tijd komt deze benadering op gespannen voet te staan met

de fundamentele behoefte om een eigen oordeel te kunnen hebben, kritisch te kunnen zijn, zelf initiatieven te nemen, alleen dan wel samen met anderen. Mensen willen graag zoveel mogelijk regie over hun eigen leven voeren, hebben er behoefte aan om gehoord te worden, ertoe te doen. Jonge mensen hebben hoop en perspectief nodig. Dit gevoel van agency is belangrijk voor de ontwikkeling van actief democratisch burgerschap (zelfs een *sine qua non*!), maar blijkt ook een belangrijke factor te zijn die welbevinden en gezondheid bevordert. Het mes snijdt dus aan verschillende kanten.⁵

Vanuit dit perspectief is het daarom van belang om in de transitie van de acute fase naar de fase van stabilisering vooral ook te focussen op herstel en bevordering van agency -in dit geval bij jonge burgers. Dit betekent in de eerste plaats dat de vormgeving van het 'nieuwe normaal'⁶ niet vanaf de kansel gepredikt moet worden, maar lokaal, samen met kinderen, jongeren en hun opvoeders moet worden ontworpen. Dat je bijvoorbeeld met leerlingen in het voortgezet onderwijs gaat delibereren over de sociale en fysieke veiligheid op school in coronatijd lijkt in eerste instantie misschien weinig efficiënt, maar heeft vanuit het perspectief van agency en verbondenheid grote voordelen. Het frame is veranderd: het gaat niet langer alleen om het gehoorzamen aan door anderen opgelegde regels, maar om het dragen van sociale verantwoordelijkheid. Die sociale verantwoordelijkheid ontstaat niet vanzelf, maar is een oogmerk van onze publieke opvoeding.

Hetzelfde geldt voor sport en vrijetijdsbesteding van de jeugd. Als je wordt uitgenodigd of uitgedaagd om mee te denken over je eigen sociale leven in coronatijd, snijdt het mes alweer aan verschillende kanten: je voelt je gehoord, je doet ertoe, en bovendien ben je eerder geneigd je aan nieuwe regels te conformeren als jezelf betrokken bent geweest bij het tot stand komen daarvan. Voor jongeren die in de samenleving sowieso al op achterstand staan geldt dit in versterkte mate: top-down maatregelen worden door hen ervaren als 'meer van hetzelfde'. Juist daarom is het van belang om ook deze groepen heel actief bij het ontwerpen van sociaal beleid te betrekken.

Conclusie:

De vormgeving van het nieuwe normaal dient niet vóór, maar samen met kinderen, jongeren en opvoeders te worden ontworpen.

Focus daarbij in elk geval ook op kwetsbare gezinnen en jeugdige

De landelijke en lokale politiek kan de jeugd dringend uitnodigen om mee te denken en mee te ontwerpen, en kan dit proces faciliteren

Uitvoering zal vooral op lokaal niveau in samenwerking met lokale gemeenschappen plaats moeten vinden

⁵ Montreuil & Carnevale geven de volgende definitie: "children's agency could be defined as children's capacity to act deliberately, speak for oneself, and actively reflect on their social worlds, shaping their lives and the lives of others". Montreuil, M. & F. Carnevale (2015). A concept analysis of children's agency within the health literature. *Journal of child health care*, 2016 Dec; 20(4): 503-511. Zie voor dit begrip ook: James, A. (2009). *Agency*. In: Qvortrup, J et al, eds. The Palgrave Handbook of Childhood Studies.

⁶ (volgens sommigen: het nieuwe tijdelijke abnormaal)

Naast ouders spelen onderwijs, kinder- en jongerenwerk e.a. een cruciale rol

Omdat de bevordering van 'agency' een nieuw frame is dat kenmerkend zou moeten zijn voor de volgende fase in de coronacrisis, is het wenselijk dat het kabinet, bij voorkeur in de persoon van de minister president, dit perspectief nadrukkelijk naar voren brengt.

3) Lokale initiatieven

De lokale initiatieven bestaan uit een uitgebreide inventarisatie van initiatieven en handelingsperspectieven gericht op de sociale impact van de coronacrisis, met speciale aandacht voor jongeren, kwetsbare gezinnen en schulden.

De opbrengst is tot stand gekomen door een uitvraag via de VNG, de Sociale Pijler van de G40 en het Netwerk Directeuren Sociaal Domein (NDSD).

Reflecties op de uitvraag bij de G40:

Sociale impact

We staan nog teveel aan het begin om de sociale impact te kunnen overzien. Echter zoals een gemeente stelt: “vanuit gezond verstand kunnen we beredeneren dat meer faillissementen en ontslagen leidt tot werkloosheid, geldzorgen, stress, zorg- en bijstandskosten etc. En meer verplicht thuiszitten kan leiden tot stress, huiselijk geweld, psychische problemen, slechtere gezondheid etc.”

Versnelling transformatie principes

Gemeenten geven aan een toename te zien in solidariteit door de crisissituatie. Dat heeft een gunstige uitwerking op de 'sociale basis'. Organisaties die rol hebben in contact met inwoners zoals welzijnsorganisaties, hebben noodgedwongen door het sluiten van wijkcentra en jongerenwerk, moeten zoeken naar alternatieven. We zien nu dat er digitaal meer mogelijk is dan gedacht, deze mogelijkheden kunnen verder worden uitgenut in de toekomst. In sommige gemeente overstijgt het aantal vrijwilligers de vraag. Adviespunten zijn ingericht om vraag en aanbod bijeen te brengen. We zien ook verbindingen ontstaan tussen onder andere de formele zorg en informele zorg. Bijvoorbeeld bij mantelzorgers; zij worden beter betrokken nu de hulp en ondersteuning niet altijd thuis kan komen. Ook in het onderwijs en bij de dak- en thuislozen opvang hebben we de meest kwetsbare gezinnen en kinderen meer in beeld gekregen en kunnen we gerichte ondersteuning bieden. Dit moeten we koesteren.

Achter de noodmaatregelen kijken

‘Never waste a good crisis’, gaat hier zeker op. Gemeenten geven aan dat we ook landelijk ons zelf een aantal vragen moeten stellen: “is het niet riskant dat zoveel mensen (schijn)zelfstandigen zijn of flexcontracten hebben en er dus uitvliegen als het even tegen zit? Zijn we niet heel druk met voorwaarden, controle, invordering, terwijl de schulden van mensen er alleen maar door oplopen? Waarderen we mensen in vitale beroepen wel voldoende? In hoeverre kan de digitalisering leiden tot betere zorg? Zit er niet veel meer kracht in de samenleving dan we denken? Hoe ellendig is thuiszitten? Etc.” Het advies is dan ook: trek lering uit wat we zien en ga niet te snel nieuwe dingen verzinnen. Houd vast aan de uitgangspunten van de transformatie: doen wat nodig is, maatwerk, dicht bij de mensen in de wijken, integraal en koester de versnelling die we nu vanuit solidariteit en noodgedwongen situaties zien gebeuren en stel gemeenten financieel in staat om dit door te zetten.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Alkmaar	Stoere maaltijden	Maaltijdvoorziening door veldwerkers en ervaringsdeskundigen vanuit de opvang dak- en thuislozen en verslaafden. Zij brengen maaltijden van Restaurant Stoer in Alkmaar gratis rond bij de cliënten die door de coronamaatregelen niet naar De Inloop en Dagbesteding kunnen komen, en niet goed voor zichzelf zorgen. Op die manier houden zij contact en vinger aan de pols en kunnen zij de cliënten toch bijstaan.
Alkmaar	De Bakfiets van Stichting Inloophuis De Zwaan en Stichting Aanloophuis De Steiger	Vrijwilligers gaan op een bakfiets langs bij de cliënten van de huiskamers van beide stichtingen die door de coronamaatregelen niet naar de huiskamer kunnen komen, en soms ook niet goed voor zichzelf zorgen. Op die manier houden zij contact en vinger aan de pols en kunnen zij de cliënten toch bijstaan. De bakfiets trekt de aandacht, heeft koffie en thee “aan boord” om uit te delen onderweg zodat een praatje maken gestimuleerd wordt en zorgt meteen voor de 1,5 meter afstand. https://www.dezwaan-alkmaar.nl/ https://aanloophuisdesteiger.nl/
Alkmaar	De Inloop Extra Intelligent Open van organisatie Reakt	De Inloop en dagbesteding van Reakt voor dak- en thuislozen en verslaafden is bij ons open en nu ook in het weekend. Voorheen was dat alleen ma t/m vr. Door wel open te blijven houden we de meest kwetsbare daklozen en verslaafden overdag van straat (op vrijwillige basis). De extra opening in het weekend kan door beroepskrachten van De Inloop/Reakt te koppelen aan vrijwilligers van de KLM die zich hiervoor hebben aangemeld nu ze niet vliegen. Deze vrijwilligers zijn ook geselecteerd op de “klik” die ze met de doelgroep hebben. Zodoende hebben we toch voldoende personeel om deze openstelling mogelijk te maken.
Almere	Digitaal Clientdossier Tozo	Het Zelfstandigenloket Flevoland heeft voor het digitaal afhandelen van Tozo-aanvragen een nieuw portaal ingericht. De communicatie met de aanvrager zal hoofdzakelijk via dit nieuwe portaal plaatsvinden. Het inloggen gaat met DigiD. Ondernemers ontvangen van het ZLF automatisch bericht per e-mail over de status van de aanvraag. Dat wil zeggen, of de aanvraag in behandeling is, wat het besluit is of wanneer er extra informatie nodig is. Je

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		ziet dit wel veel bij de P-wet maar nog niet zo veel voor de Tozo
Almere	Coronamaatje	Coronamaatjes Almere is opgericht door de sociale wijkteams om er te zijn voor inwoners van Almere met een kwetsbare gezondheid. Naar aanleiding van de corona maatregelen gaan veel activiteiten voor ouderen en mensen die tot een kwetsbare groep behoren, niet door. Dat leidt tot minder sociale contacten en minder praktische hulp voor een groep voor wie dit juist erg belangrijk is. Coronamaatjes Almere verbindt via Facebook vraag en aanbod; voor inwoners van Almere met een kwetsbare gezondheid met buurtgenoten die hen op afstand gezelschap willen houden of praktische hulp willen bieden. Dat kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld met een telefoonmaatje, een boodschappenmaatje of een maatje die de hond uitlaat.
Almere	Brievenbus als ik later groot ben	De Brievenbus is een loket waar de toekomstdromen van kinderen en jongeren gedeeld worden. Op het platform daarachter werken organisaties en bedrijven samen die aanbod hebben voor de doelgroep. Op het platform wordt de vraag of behoefte van het kind ingevuld door die te verbinden met een partij in de stad. Daarnaast wordt een breed gesprek met het gezin gevoerd om erachter te komen waar de behoefte precies ligt en waar zij écht mee geholpen zijn. Ten tijde van Corona zijn al deze gezinnen benaderd met de vraag hoe het thuis gaat. Hiermee hebben we (schijnende) signalen opgehaald en is er verbinding gelegd met de best passende organisatie. Ook is er nazorg doormiddel van regelmatig bellen/appen hoe het gaat (laagdrempelig).
Almere	4 weken eis	Personen jonger dan 27 jaar die zich melden voor bijstand moeten eerst vier weken actief naar werk en/of scholingsmogelijkheden zoeken alvorens een aanvraag voor bijstand kan worden ingediend. In Almere wordt in de zoekperiode contact gelegd met de jongere. Besproken wordt wat er speelt en nodig is (bijvoorbeeld met RMC, schuldhulpverlening, burgerzaken (dak-thuislozen) of voorschotverlening). Gemeenten hebben

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		i.v.m. de corona crisis de ruimte gekregen om in de periode van 1 maart tot 1 juni 2020 af te wijken van de regels rond de verplichte zoektermijn van vier weken. Daardoor kan individueel maatwerk worden toegepast. Hierdoor worden financiële problemen bij jongeren die plotseling zonder werk en inkomsten zitten voorkomen. Maatwerk bij het opleggen van de zoektermijn betekent ook dat voorkomen wordt dat kwetsbare jongeren volledig buiten beeld raken bij de gemeente en daardoor niet naar duurzaam werk of onderwijs kunnen worden geleid.
Almere	MKB Doorstartfonds	Zelfstandigen die geen financiering kunnen vinden op de markt of via Bbz, en levensvatbaar zijn, kunnen geld lenen bij het ZLF. Het fonds is gefund door de provincie Flevoland
Amersfoort	Buitenschoolse activiteiten	Welzijn, sport, kunst, etc. partners organiseren activiteiten (digitaal en kleinschalige 'op afstand' activiteiten in de wijken). In de mei- en junivakantie organiseren zij een activiteitenaanbod voor groepjes kinderen (<12 jaar). Onderwijspartijen en gemeente denken na over een vakantie-academie in de zomer.
Amersfoort	Opvang kwetsbare leerlingen	Zowel in primair als voortgezet onderwijs worden kwetsbare kinderen opgevangen. Op de eigen school, dus in vertrouwde omgeving. Indien nodig bieden maatschappelijke organisaties extra handen. Specifieke aandacht is er voor leerlingen in het praktijkonderwijs en speciaal onderwijs. Ook voor jongeren die net in Nederland zijn wordt na de meivakantie noodopvang geregeld.
Amersfoort	Thuischoolmaatje	Heeft een VO-school één of meerdere leerlingen die baat kunnen hebben bij een "maatje", dan kan de mentor(of contactpersoon van de school) dat melden bij het landelijke punt, maar ook bij een lokale coordinator. Zij probeert dan een match te maken met een beschikbare vrijwilliger en brengt die in contact met de mentor met toestemming van ouders.
Amersfoort, Almere, Enschede, Maastricht, Leiden en	Pilot Buddy-app (ingebracht door PF31)	De Buddy-app bouwt extra zekerheden in voor het betalen van de vaste lasten en geeft een goed overzicht van het vrij te besteden geld. Buddy kan automatisch berichten sturen naar de belastingdienst, de gemeente of het

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Alkmaar, Rotterdam, Den Haag,		UWV om naheffingen te voorkomen. Via een kunstmatig intelligente chat-functionaliteit geeft Buddy tips en antwoord op vragen. Bijvoorbeeld over de hoogte van de kinderopvangtoeslag of gemeentelijke toeslagen. Zie ook persbericht: https://www.rabobank.com/nl/press/search/2019/20190620-rabobank-en-partners-introduceren-schuldpreventie-app.html
Amsterdam	Devices & WIFI	De gemeente Amsterdam heeft voor goed onderwijs op afstand via de scholen de levering gestart van in totaal 6.000 Chromebooks en 900 missende internetaansluitingen in het po, vo en mbo. Hierbij hebben we nauw samengewerkt met de Amsterdamse schoolbesturen, die een centrale rol vervullen in de inventarisatie en uitgifte (in bruikleen) aan leerlingen.
Amsterdam	Corona bus (voorlichting in andere talen)	Deze bus is afgelopen weken ingezet om in veel talen voorlichting te geven over de Coronamaatregelen, voornamelijk voor jongeren. De bus is met veel enthousiasme ontvangen. Gekeken wordt wat het effect is van de bus en of deze ook komende periode ingezet kan worden voor het bereiken van anderstalige moeilijk bereikbare groepen, niet alleen met voorlichting op de maatregelen maar wellicht juist ook met voorlichting over ondersteuningsmaatregelen zodat ook deze groep een hulpvraag gaat stellen
Amsterdam	Online begeleiding van kwetsbare jongeren/risicjongeren.	Door de Coronacrisis neemt de ontwikkeling van online jongerenwerk, begeleiding en activiteiten voor jeugd, een vlucht. Qpido (seksespecifiek expertisecentrum) ontwikkelt online lessen over Sexting/sextortion/grooming. Qpido bied daarnaast nu de mogelijkheid om anoniem te chatten. Dit loopt zo goed dat het aanbod in uren uitgebreid gaat worden. Vooral meiden reageren goed op dit aanbod. Door de anomie chat zijn al een aantal heftige zaken aan het licht gekomen en opgepakt. Er is ook een methodiek ontwikkeld om jongeren die met drillrapperelateerde problematiek in aanraking komen te monitoren en (individueel) te begeleiden. Deze ontwikkeling willen we verder stimuleren en uitbreiden. Dit

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		is nu nog belangrijker geworden, omdat jongeren nu nog meer online actief zijn en ook meer in aanraking komen met online risico's (sexting, grooming, sextortion, exposure, cybercriminaliteit, online pesten/groepsdruk) dan voor de Corona crisis.
Amsterdam	Platform wijamsterdam.nl en informele voedselvoorziening	Naast formele voedselbanken ook veel informele voedselbanken juist voor groepen die niet voldoen aan criteria van de formele voedselbanken. Ook heel veel initiatieven voor gezinnen die kwetsbaar zijn, daarbij is samenwerking met bedrijfsleven gezocht. Goed voorbeeld is initiatief van de studiezalen Amsterdam. Zij ondersteunen met medewerking van de Rabobank en boeren uit Flevoland 250 kwetsbare gezinnen met voedselpakketten. Ze willen dit ook voor de langere termijn, zo is Stichting Boeren voor Buren ontstaan. Bedoeling is dat bv. Amsterdammers met een stadspas gezond eten met korting kunnen kopen. (Eten direct van het land naar gezinnen). Er zijn heel veel van dit soort initiatieven ontstaan in de crisis waarbij eigenaarschap bij partners of Amsterdammers zelf ligt, die samenwerkingen aangaan met bedrijfsleven en die deze samenwerking willen voortzetten voor langere termijn. Kunst is om het eigenaarschap te laten waar het is. Gemeente steunt hen door platform te bieden om elkaar te vinden via Wij amsterdam.nl.
Amsterdam	Deurbezoek 'onbereikbare leerlingen'	Ook in Amsterdam was het een uitdaging om alle kinderen in beeld te houden bij het onderwijs op afstand. Leerplicht heeft hier een actieve rol in gepakt om samen met scholen de inzet te bepalen voor leerlingen waar zorgen over zijn. Ook worden er deurbezoeken uitgevoerd als kinderen niet te bereiken zijn.
Amsterdam	Vroegsignaleringsaanpak schulden	Kern van deze aanpakken is dat door samenwerking met schuldeisers problematische schulden worden voorkomen door problematische betalingsachterstanden tijdig door te geven aan gemeente en schuldhelpverlening. Meteen bij de uitbraak van de coronacrisis zijn we in gesprek gegaan met de lokale partners zoals de woningbouwcorporaties, zorgverzekeraars,

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		energiemaatschappijen, waterbedrijf. Door de contacten te intensiveren ontstaat er ook beweging en zien we dat er een gezamenlijke aanpak ontstaat om deze crisis te lijf te gaan
Apeldoorn	Samen055: Centenkwesties en Armoederegisseur	Onder de noemer 'Samen055' geeft een netwerk van partners in het sociaal domein vorm aan wijkteams die ondersteuning bieden aan kwetsbare inwoners in Apeldoorn. Die ondersteuning heeft ook betrekking op schulden en armoede. Eén van de initiatieven is de inzet van 'Centenkwesties': een advies- en ondersteuningspunt voor inwoners die te maken hebben met financiële problematiek. Na een pilot op één locatie, is 'Centenkwesties' uitgerold naar vier laagdrempelige ontmoetingsplekken verspreid over de hele stad. De Corona-crisis heeft er toe geleid dat er geen fysieke spreekuren meer worden gedraaid; er wordt wel digitaal hulp geboden. We zijn op zoek naar mogelijkheden om nog meer proactief en preventief te acteren. In dat kader zijn nieuwe voorstellen gedaan, onder andere om te verkennen of aanstelling van een armoederegisseur van meerwaarde kan zijn, niet om (zelf) individuele inwoners te ondersteunen, maar om te coördineren en verbinden. Al voor de Corona-crisis waren dit belangrijke thema's, nu wordt dit belang alleen maar groter. Het beeld dat er een golf van schuldenproblematiek voortvloeit uit deze crisis is alom tegenwoordig. Ook Apeldoorn herkent dit beeld: nu weinig aanmeldingen voor schuldhelpverlening, de stilte voor de storm. Dit vraagt aandacht van gemeenten en lokale partners, maar ook van de rijksoverheid. Wat kunnen we betekenen voor alle 'tussen-de-wal-en-schip-pers' (waaronder de flexwerkers)? En wat betekent de huidige crisis voor het vraagstuk van het schuldenpardon? Analoog aan de 'intelligente lockdown' zou je voortvarend werk kunnen maken van een 'intelligent schuldenpardon', gericht in plaats van generaal. Betrek hierbij de wetenschappelijke kennis die relevant is voor dit thema, net zoals dat gebeurt voor het Corona-virus.
Arnhem	Buddynetwerk schulden	Daarnaast zet de gemeente Arnhem een buddynetwerk in Oprecht. Dit is een netwerk

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		van jongeren die jongeren met schulden begeleiden.
Assen	Aanbod professionele jeugdhulp bij noodkinderopvang	De grootste jeugdhulpaanbieders in Drenthe hebben hun hulp aangeboden bij de opvang in de noodkinderopvang van kinderen met gedragsproblematiek.
Assen	Aanspreken jongeren op corona-maatregelen	Bij het handhaven/ aanspreken van jongeren is een mooie nauwe samenwerking ontstaan tussen Handhaving (BOA's/ politie) en jongerenwerkers.
Assen	Minder problemen bij gezinnen met zware jeugdhulpproblematiek	De gezinnen met de zwaarste problematiek blijken een soort ontspanning te ervaren doordat een aantal stressfactoren wegvalt (school voor de kinderen, minder hulpverlening over de vloer etc). Het is de vraag/ het blijft afwachten hoe dit op langere termijn uitpakt en wat we hiervan kunnen leren.
Breda	Participatie van kwetsbaren expliciet aandacht	NIET in dezelfde valkuil stappen als bij de vorige economische crisis; vanuit de financiële kaders vooral aandacht op snel naar werk uit te plaatsen klanten richten, dat is duurkoop (zie ook evaluatie P-wet). Wat helpt voor duurzame inzet op deze groep: • Rijk vooraf duidelijkheid laten geven over financiële ruimte (en niet 1,5 jaar bij vaststelling BUIG en P-budget) • Steviger samenwerking met UWV om mensen al op te pakken als ze nog in de WW zitten (project in Breda; Werk voor Bijstand). Dat vraagt ook inzet van UWV. • Adviezen evaluatie P-wet versneld doorvoeren, snel op- en afschalen gaat in de komende periode erg belangrijk worden als mensen tijdelijk werk hebben, terugvallen op bijstand. Dat moet kunnen zonder complicaties en zorgen. Inzet van stimuleringspremies voor bedrijven om mensen die agv corona ontslagen zijn nu juist weer snel aan te nemen en niet te vervangen door andere mensen uit de arbeidsmarkt.
Breda	Zorg voor Elkaar Breda	Het bestaande netwerk 'Zorg voor elkaar Breda' (1 naam, 1 telefoonnummer en 1 website) van vrijwilligersorganisaties, maatschappelijke instellingen en de gemeente Breda, heeft in de eerste week COVID-maatregelen meteen de 5000 meest kwetsbare inwoners gecoördineerd in beeld gebracht en contact gelegd. De partners

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		kennen elkaars kwaliteiten en delen vrijwilligersnetwerken en kennis over cliënten en wijken. Dit coördinatiepunt is ook opgeplust voor het aanmelden van maatschappelijk initiatieven en vragen van bewoners, zodat ze gematcht kunnen worden. Ze kunnen nieuwe initiatieven beoordelen en verrijken op aspecten als veiligheid en waarde voor inwoners.
Breda	Tijdelijke uitbreiding personele capaciteit inzet van Zorg voor Elkaar Breda en Team Bemoeizorg	Tijdelijke uitbreiding personele capaciteit inzet van Zorg voor Elkaar Breda en Team Bemoeizorg om de consequenties als gevolg van de Coronacrisis te verminderen.
Breda	Aandacht vast houden	Er is nu veel aandacht voor de risico's op toename van spanningen "achter de voordeur" . De extra-opvang van kwetsbare kinderen is ook een mooi voorbeeld van toegenomen aandacht vanuit onderwijs, leerplicht en kinderopvang. De uitdaging is om wanneer het leven weer "normaal" wordt, de aandacht voor kwetsbaarheid rond huiselijk geweld en kindermishandeling vast te houden, en kennis over en het gebruik van de meldcode verder te bevorderen. Het regionaal programma <i>Geweld Hoort Nergens Thuis</i> helpt gemeenten en is hiervoor essentieel.
Breda	De Cirkel is Rond - Inzet ervaringsdeskundigen	Behalve vragen om hulp of problemen melden bij Veilig Thuis, kan het er over praten met iemand die dezelfde problemen heeft meegemaakt helpen. Het project Cirkel is Rond heeft 3 ex-slachtoffers en 3 ex-plegers in dienst, met wie contact gelegd kan worden. (dit kan vooral online, via mobiel bellen, whatsapp, chat, enz) en dit kan 24/7 .
Breda⁷	Sociale Werkplaats als beschikbare basis	Onze sociale werkplaats Atea heeft er bewust voor gekozen hebben om open te blijven.

⁷ *Algemene opmerking vooraf vanuit Breda:* De impact van de maatregelen die we nemen om COVID-19 te beheersen op sociaal-kwetsbare groepen vraagt expliciet aandacht. Dat voelt iedereen aan. Het zijn de groepen die al 'gewend' zijn niet zo nadrukkelijk van zich te laten horen en problemen zelf op te lossen. Of groepen die nu 'op verzoek van de overheidsmaatregelen' helemaal vastzitten achter de voordeur. En het zijn groepen die het tot dusver zelfstandig genoeg waren om zich te redden met algemene voorzieningen en sociaal contact in de buurt, maar die door de lengte van de maatregelen nu toch door de ondergrens zakken.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		Voor medewerkers die gezond zijn, blijft zo de noodzakelijk dagstructuur en ritme beschikbaar. Juist doorzetten van arbeid als motor van vitaliteitsbeleving bij deze groep is essentieel gebleken om te voorkomen dat eenzaamheid, verslaving en psychische problematiek bewegen de uitweg wordt. Een interventie om de maatschappelijke impact zo klein mogelijk te houden.
Breda (regio)	Het bieden van een dagelijkse noodinloop voor doelgroep dak- en thuislozen, aangezien alle reguliere inlopen gesloten zijn.	Dagelijks wordt tussen 11-13 uur de mogelijkheid geboden om op een inlooplocatie een maaltijd te nuttigen, koffie/thee te drinken, een praatje te maken en gebruik te maken van het toilet.
Breda (regio)	Extra nachtopvang voor doelgroep MOE-landers	Er zijn tussen de dak- en thuislozen ook mensen uit Oost-Europa. Zij hebben veelal geen recht op maatschappelijke opvang. Wij bieden hen nachtopvang en proberen beter in beeld te krijgen, hun gezondheid te monitoren en hen toe te leiden naar werk incl. huisvesting.
Breda (regio)	Schuldhelpverlening (tijdelijk) gericht inzetten	Er zijn geen toegewezen budgetten voor de uitvoering van Schuldhelpverlening (SHV) en daarmee is het snel en gericht sturen op inzet van middelen voor specifieke groepen/doelen vanwege Corona lastig. Als snelheid gewenst is, dan zou juist in een toegewezen rijksfinanciering (net zoals bijv met een toezegging) een kans liggen. Verder zou ons inziens kunnen helpen:

Gemeenten zijn met vrijwilligers en aanbieders vanaf moment 1 aan de slag om deze groepen in beeld te krijgen/houden en passende ondersteuning te bieden. Dat doen we in een werkelijkheid die nog steeds gekenmerkt is door onzekerheden. Nu nadenken over slimme oplossingen en oplossingsrichtingen is zeker van belang, maar daarbij moeten we ons ook realiseren dat we in het speelveld van het sociaal domein eigenlijk nog niet kunnen voorzien wat er op ons afkomt als gevolg van de Corona-maatregelen en daarop volgend de economische terugval. Met de kennis van de vorige economische crisis en de huidige ervaringen/signalen met sociale dienstverlening in Coronatijd in gedachten, geven we de volgende voorbeelden en gedachten mee uit Breda.

Nb. Voor deze uitvraag laten we de direct Corona-gerelateerde uitvoering door gemeenten voor kwetsbare groepen buiten beschouwing (zoals quarantaine-poli's voor kwetsbare ouderen, uitbreiding nachtopvang voor dak- en thuislozen, afspraken met onderwijs en kinderopvang over opvang van kinderen van ouders met vitale beroepen op kinderen die kwetsbaar zijn etc).

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		• Gealloceerd extra budget voor sanering van kleine beginnende schulden. Geen trajecten van 3 jaar, maar saneringskrediet. Eventueel later kwijt te schelden bij het aanvaarden van werk ipv bijstand • Bewindvoering vervangen door verplicht budgetbeheer in uitvoering bij gemeente. • SHV voor zzp-ers als belangrijk speerpunt Speciale regelingen voor jongeren tot 27 jaar, waarbij stufi ook vaak al een schuld is.
Delft	Extra aandacht voor computerregeling	We hebben de samenwerking met scholen en welzijnswerk versterkt om de al bestaande computerregeling (bijzondere bijstand) extra onder de aandacht te brengen. Hulp geboden aan anderstaligen bij het indienen van de aanvraag en de aanvragen versneld afgehandeld. Zo hebben meer kinderen de beschikking over een device gekregen voor digitaal onderwijs.
Delft	Schuldhelpverlening aan ondernemers	De gemeente doet daar tot nu toe weinig aan. Juist door deze crisis is het urgent om daar veel meer op in te gaan zetten. We gaan dit de komende maanden uitwerken
Delft	Website Gezin en Corona	Op de website www.gezinencorona.nl/delft kunnen gezinnen uit delft terecht voor alle relevante zaken rondom corona. Denk aan: hulpvragen, extra informatie voor (kwetsbare) gezinnen en verschillende tips gedeeld door o.a. ouders, etc.
Delft	Aanschaf tablets voor ouderen	De gemeente heeft de reeds geplande aanschaf van tablets voor ouderen versneld uitgevoerd.
Delft	Integrale aanpak schuldsituaties	Betere aansluiting theorie, praktijk en beleid mbt schulduishoudens. BV oplossing voor urgent huisvesten van huishoudens met niet geregelde schulden
Delft	Crisiswoningen	Reserveren en inrichten van crisiswoningen voor mensen met acute huisvestingsproblematiek, ter vervanging van de praktijk om deze mensen in hotels en vakantieparken onder te brengen
Delft	Bankslaapregeling	Naar Rotterdams voorbeeld. Terughoudendheid met kortingen op uitkeringen en wanneer daklozen bij hun netwerk inwonen
Den Haag	Onderwijs Jeugdhulp Arrangementen (OJA's	OJA's waarbij jeugdhulp op de scholen wordt geboden. Door de coronacrisis is dit in een versnelling terecht gekomen. Binnen de OJA's maken we de beweging van individuele

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		ondersteuning (shadows) naar jeugdhulp in groepsverband. Hiermee wordt de transformatie in de jeugdhulp, integrale benadering - één plan rond jeugdigen - beter mogelijk en versneld doorgezet.
Den Haag	Maatjes onderwijs	Er is een aantal initiatieven, waarbij maatjes de ondersteuning bieden aan leerlingen in het voortgezet onderwijs bij de studiebegeleiding. Deze initiatieven zullen ook na deze periode waardevol zijn in de ondersteuning van kwetsbare leerlingen.
Den Haag	Doorbraakaanpak multiprobleem gezinnen	De doorbraakaanpak/SOHOS (Sociaal Hospitaal) is een sociaal domein brede samenwerking om gezinnen met multiproblematiek beter te helpen. Uitgangspunt is het perspectief waar het gezin zelf graag naartoe wil werken (stimuleren eigen regie en eigenaarschap) en (domeinoverstijgend) maatwerk. Vanuit deze aanpak wordt dit mogelijk gemaakt, belemmerende regelgeving wordt daarbij gelegitimeerd doorbroken.
Deventer	Uitvoeringsplan van Wieg naar Werk (jeugdbeleid)	In het plan staan meerdere projecten gericht op preventie (het normale leven versterken), verbeteren toegang, samenwerking met het onderwijs en innovatie bij maatwerk. Belangrijk uitgangspunten zijn integraliteit, samenwerking, doorgaande lijn en vooral Lef en Doen! Voorbeelden van de projecten: Van ziekte en zorg naar gezondheid en gedrag: samen met ggd, toegang, scholen, passend onderwijs, welzijn het normale leven versterken (normaliseren). Extra inzet op opvoedondersteuning. Jongerenwerk verstevigen. Politiekids. Weerbaarheidstraining. Toegang/ondersteuning/begeleiding op de scholen organiseren. Klas voor kinderen met autisme organiseren. Samenwerking GGD, toegang en welzijn. Inzet GGD op VO en mbo verstevigen. Inzet leerplicht intensiveren op gebied preventie. Extra inzet op VSV. BSO plus uitbreiden. Extra inzet op kwetsbare jongeren (16-27) en moeilijk plaatsbare jongeren (voorkomen verschuiving van instelling naar instelling).

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Diverse	Woningcorporaties stellen huurverhoging uit of matigen deze	In o.m. Apeldoorn en Deventer stellen de woningcorporaties de jaarlijkse huurverhoging per 1-7 uit naar 1-10 om (meer) financiële problemen bij hun huurders te voorkomen. In andere steden zijn er corporaties die kiezen voor een zo beperkt mogelijke huurstijging.
Diverse	Maatwerk door woningcorporaties voor huurders met financiële problemen	Corporaties leveren maatwerk voor huurders die door de coronacrisis financiële problemen hebben. Het gaat om maatregelen als geen uithuiszettingen vanwege huurachterstand, minder strikte incassoprocedure e.d.
Diverse		Geïntegreerd in de pijlers Sociaal en Fysiek
Diverse gemeenten	Aanpak schulden	De gemeenten Deventer, Enschede, Groningen, Zwolle, Leeuwarden en Zaanstad werken aan de schuldenaanpak aan de hand van persona's, klantreizen en service blueprints. Zo wordt in beeld gebracht wat er vanuit de klantbehoefte nodig om inwoners met schulden optimaal te faciliteren en te ondersteunen.
Diverse gemeenten		Collectief schulden regelen: Met de pilot Collectief Schuldregelen wordt de individuele aanpak van schulddossiers vervangen door een collectieve afhandeling. De gemeente Den Haag, Amsterdam en schuldeisers maken vooraf afspraken over de afhandeling van openstaande schulden. De schuldeisers krijgen de aanmelding van nieuwe klanten periodiek in een overzicht binnen en gaan bij de saldocheck wel/niet akkoord met collectief schuldregelen. Het proces van schuldhelpverlening is nu zo ingericht dat de doorlooptijd van schuldregelen lang is en de uitval van klanten hoog is. Het duurt gemiddeld 55 weken (landelijk gemiddelde) voordat alle schuldeisers akkoord zijn met een saneringsvoorstel. Bij een gemiddeld schuldendossier met 15 schuldeisers worden jaarlijks maar liefst 84.000 brieven verstuurd. Collectief Schuldregelen is een aanpak die alle partijen wat oplevert. Door het verkorten van de doorlooptijd kunnen meer mensen worden geholpen door schuldhelpverlening
Diverse gemeenten		Schuldenknooppunt: Dit is een manier van digitaal communiceren tussen schuldhelpverleners en schuldeisers. Op dit moment communiceren hulpverleners en

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		schuldeisers nog op veel verschillende manieren om een schuldregeling tot stand te brengen: brieven, e-mails, portals, webformulieren enzovoorts. Dit kan slimmer georganiseerd worden door het schuldenknooppunt. Diverse gemeenten, banken en incassobureaus zijn al betrokken
Diverse gemeenten		De gemeenten Den Haag, Arnhem, Almelo zetten in op het Jongeren Perspectief Fonds. Dit is een voorbeeld van een goede aanpak, waarbij niet de schuld maar het toekomstperspectief van jongeren centraal staan bij het regelen van schulden. Er wordt samen met de jongere een perspectiefplan op maat gemaakt, met doelen waaraan de jongere gaat werken
Diverse gemeenten		In verschillende gemeenten wordt een vaste lastenpakket gehanteerd of worden de vaste lasten voor de burger doorbetaald door de gemeente om burgers hierin te ontlasten wanneer ze zelf minder financieel zelfredzaam zijn. Dit is lokaal een mooi initiatief. Nog beter is om het systeem van inkomensondersteunende maatregelen te vereenvoudigen. Het IBO Toeslagen deel I en II zijn hierin een goede start. Voor de formatie zal met input van gemeenten naar een werkbaar systeem worden gewerkt. Want hoe lager het inkomen van inwoners is, hoe ingewikkelder het systeem om voldoende inkomen te verwerven. Het stelsel van tegemoetkomingen en (belasting) regelingen is complex, met verschillende definities, aanvraagprocedures en verantwoordingssystematiek. De taal in brieven van de overheid en andere instanties is vaak niet eenvoudig. Mensen ontvangen hun inkomen uit meerdere bronnen, op meerdere betaaldaten in de maand. Dit maakt het voeren van een gezonde financiële huishouding complex, zeker met de stress die het leven in armoede en schulden met zich meebrengt. Laten we het eenvoudiger maken
Dordrecht	Kleinschalige dagbesteding dementerende bejaarden	In Dordrecht is in een tijdsbestek van twee weken een kleinschalige dagbesteding voor kwetsbare dementerenden opgezet. Wij ontvingen al snel na het begin van de corona crisis signalen dat er een groep zeer

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		kwetsbare dementerende inwoners en hun mantelzorgers in de knel dreigden te raken door het wegvallen van de dagbesteding. In overleg met de welzijnsorganisatie hebben wij de opdracht gegeven om onder bestaande dagbestedingsaanbieders te verkennen wie zou willen meedenken over het opzetten van een tijdelijke dagbesteding met inachtneming van de RIVM richtlijnen. Binnen 1 week lag er een plan vanuit de zorgaanbieder. Als gemeente zijn we vervolgens in gesprek gegaan over de organisatie van belangrijke randvoorwaarden zoals een geschikte locatie, grondige schoonmaak, desinfectie materialen, financiering van de beoogde bezoekers van de dagbesteding en het vervoer van en naar de locatie. De toegang van cliënten wordt georganiseerd door de Casemanagers dementie van de zorgaanbieder. Zij bepalen op inhoudelijke aspecten welke situatie het meest gebaat is bij de dagbesteding en waar de nood het hoogst is. Hierbij wordt in eerste instantie puur naar inhoud gekeken, het kan dan ook voorkomen dan cliënten met een wlz indicatie nu toch tijdelijk naar een wmo voorziening gaan. Inmiddels worden ongeveer 25 kwetsbare inwoners met dementie (ouderen met mantelzorger, jong dementerenden en alleenwonenden) 1 tot 3 dagen per week opgevangen op de dagbesteding. De reacties van de deelnemers en mantelzorgers zijn erg enthousiast en zeer dankbaar. Er wordt inmiddels door de zorgaanbieder onderzocht hoe ook de overige dagbestedingslocaties weer zouden kunnen opstarten in de komende weken om de voorziening weer breder toegankelijk te maken.
Dordrecht	Licht voor Dordt	Vrijwilligersorganisaties, kerken en professionals trekken gezamenlijk op in het aanbieden van praktische hulp en een luisterend oor aan iedere Dordtenaar die wordt getroffen door de gevolgen van het coronavirus. Op de website lichtvoordordt.nl en via een telefonische hulplijn kunnen mensen terecht voor praktische hulp, zoals een boodschap thuis laten bezorgen of een praatje als je even je hart wilt luchten. Licht voor Dordt brengt de hulpvrager in contact met een buurtgenoot die hem of haar kan

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		helpen. Ook kunnen hulpbieders zich hier aanmelden. Ruim 400 mensen hebben zich aangemeld om vrijwillige hulp te bieden. Alle 'nieuwe' vrijwilligers zijn middels een telefonisch intake gescreend. Ook de binnenkomende hulpvragen worden gescreend. De actie is zeer succesvol omdat deze breed gedragen is. Medewerkers van sociaal wijkteams, mantelzorgondersteuning, Buurtwerk, woningcorporaties en de sociale dienst bellen hun cliënten in deze dagen actief op en verwijzen allemaal door naar Licht voor Dordt voor praktische hulpvragen. Als gemeente hebben we dit initiatief gefaciliteerd met communicatie, netwerk en een bijdrage in de onkosten.
Dordrecht	Actie maaltijd aan huis	Vanuit stichting MBO Drechtsteden en een lokale horeca ondernemer is de actie 'maaltijd aan huis' opgezet. Er worden ruim 1.000 maaltijden gekookt voor dak- en thuislozen en andere kwetsbare mensen (gezinnen). Gedurende 10 weken lang ontvangen deze mensen tot 3 (ingevoren) maaltijden per week thuis. De maaltijden actie is er voor mensen die in financiële nood verkeren en niet in staat zijn om een goede gezonde maaltijd te koken. Alle aanmeldingen worden gescreend zodat er van verdringen met de reguliere horeca geen sprake is. Als gemeente hebben we ook hier een faciliterende rol door verbindingen te leggen, bij te dragen in de kosten en bekendheid te geven aan de acties.
Ede	Vakantie-doeboek	CNS Ede en SKOVV hebben gezamenlijk met co-financiering vanuit de gemeente Ede, een interactief, digitaal, 100 pagina's tellend, Vakantie doe- boek ontwikkeld. Dit boek biedt kinderen tijdens de meivakantie de mogelijkheid tot dagelijks educatief vermaak. Ook voor ouders/verzorgers is dit een mooi hulpmiddel om hun kind(eren) structuur, activiteiten en plezier te bieden in deze periode van onderwijs op afstand
Ede	Webinar 'Help, 24/7 een puber in huis....'	Een Webinar speciaal voor ouders met pubers in huis. Tischa Neve, kinderpsycholoog en auteur van het boek 'Pubers zijn leuk!' Geeft tips en inspiratie om de corona crisis door te komen. Georganiseerd door het CJG Ede.
Ede		O.a .verlenging proefplaatsen om jongeren werkervaring te kunnen laten opdoen

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Eindhoven	Hulplijn geldstress	In het kader van geldstress en armoedeval noem ik als concreet voorbeeld dat we een hulplijn in het leven hebben geroepen: https://www.ed.nl/eindhoven/hulplijn-voor-eindhovenaren-met-geldstress~a380a1d2/ Eindhovenaren met financiële vragen konden voorheen terecht bij diverse inlooppunten in de stad, die bemand werden door vrijwilligers, maar deze inlooppunten zijn voorlopig gesloten wegens het corona-virus. Daarom is deze hulplijn ingericht.
Eindhoven	Triple helix Brainport-samenwerking	Tussen de gemeente, bedrijfsleven en onderwijs 900 laptops zijn gedoneerd aan kinderen zodat ze thuis online onderwijs kunnen volgen.
Eindhoven	Facebookpagina coronahulp Eindhoven	Samenwerking van onderop en ruimte voor eigenaarschap: een voorbeeld is dat door Daarnaast zijn er ook veel initiatieven waar we als gemeente nauwelijks een rol hebben, zoals facebookpagina Coronahulp Eindhoven waar het aanbod groter lijkt te zijn dan de vraag.
Emmen	Jongeren Perspectief Fonds	Jongeren met schulden worden belemmerd in hun ontwikkeling naar een perspectiefrijke toekomst. Niet alle jongeren komen in aanmerking voor het reguliere aanbod vanuit de schulddienstverlening en daarnaast biedt het reguliere aanbod vaak te weinig ruimte om aan het perspectief te werken. Wij willen voor dit soort situaties een fonds oprichten, zodat jongeren met schulden (weer) perspectief krijgen op hun toekomst. We vinden het van belang dat er aan een duurzame oplossing kan worden gewerkt, waarbij de jongere schuldenvrij wordt én aan zijn of haar perspectief (veelal opleiding, werk of stage) kan werken. Door de coronacrisis worden jongeren sterk geraakt. Naast het oprichten van het Jongeren Perspectief Fonds onderzoeken we tevens een specifieke benadering voor de aanpak van de (toenemende) jeugdwerkloosheid. Daarnaast zetten we in Emmen veelvuldig in op maatwerk door de vier weken wachttijd voor jongeren niet te hanteren bij aanvraag van bijstand.
Emmen	Vroegsignalering	In Emmen is gestart met een pilot, waarbij we inwoners met financiële problemen op basis van het matchen van gegevens (van bijv.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		zorgverzekering, energiemaatschappijen etc.) in beeld brengen. Bij signalen over betalingsachterstanden over een inwoner c.q. huisadres naar voren komen, wordt een huisbezoek afgelegd en wordt de inwoner hulp/ ondersteuning aangeboden. Inmiddels zijn ongeveer 350 huisbezoeken afgelegd. De eerste resultaten van de pilot zijn positief.
Emmen	Pilot generatiearmoede	In de regio kent een groter dan gemiddeld aandeel van de bevolking een lage sociaaleconomische status en is er vaak stapeling van problematiek. De pilot 'Aanpak intergenerationele armoede-problematiek' richt zich op het vraagstuk van intergenerationele armoede. Een belangrijk deel van de armoede die in de regio bestaat, wordt al decennialang van generatie op generatie doorgegeven. Kenmerkend voor deze gezinnen is dat armoede zich niet beperkt tot het niet beschikken over voldoende geld, maar ook alle andere levensdomeinen raakt. Het is een vicieuze cirkel die maar moeilijk wordt doorbroken. Het doel van de pilot is om een aanpak te ontwikkelen die bijdraagt aan het doorbreken de patronen van intergenerationele armoede op gezinsniveau. In deze pilot werken de volgende organisaties samen: • Lokale welzijnsinstanties: Sedna en Maatschappelijk Welzijn Coevorden • Rijksuniversiteit Groningen, Alliantie van Kracht. • De gemeenten Coevorden, Hardenberg en Emmen. • Onderwijs • Ervaringsdeskundigen
Emmen	ZZP'ers met schulden	Landelijk wordt steeds meer aandacht gevraagd voor schuldhelpverlening aan ZZP'ers gemeentelijke schuldhelpverlening (Wgs) is onlangs aangepast en vanuit deze wet zijn we (nog meer) verplicht deze groep ondernemers met een problematische financiële situatie, te helpen. Het is de verwachting dat het aantal ZZP'ers dat in de financiële problemen komt door de coronacrisis zal toenemen. De gemeente Emmen is eind 2019 gestart met een pilot voor ZZP'ers met schulden. In deze pilot wordt onderzocht of en hoe de gemeente de

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		zelfstandigen <u>zonder</u> personeel kan ondersteunen met schuldhulpverlening. Producten die in deze pilot kunnen worden ingezet zijn: • Informatie en advies • Budgetcoaching of –beheer • Schuldregeling • Saneringskrediet
Emmen	Beschermingsbewind	In Emmen staan ruim 1.100 mensen onder beschermingsbewind, die een beroep doen op bijzondere bijstand. Daarnaast zijn er inwoners uit de gemeente Emmen die onder bewind staan, maar geen beroep doen op bijzondere bijstand. Deze groep heeft de gemeente niet in beeld. In het najaar van 2019 heeft de gemeente Emmen onderzoek gedaan naar het uitvoeren van beschermingsbewind in eigen beheer. In dit onderzoek is naar voren gekomen dat bewind-voering in eigen beheer niet goedkoper is dan uitvoering door commerciële bewindvoerders. Er is een werkgroep bewindvoering ingericht, die overlegt met bewindvoeringsbureaus, maatschappelijke organisaties en Rechtbank Noord Nederland over de werkprocessen en in- en uitstroom. Waar mogelijk en verantwoord, zullen werkprocessen worden aangepast om lichtere vormen van ondersteuning aan te bieden om de zelfredzaamheid te stimuleren. Tevens is het streven hierdoor de kosten van beschermingsbewind te verminderen.
Enschede	Twentse Belofte ca een samenhangende jongerenaanpak	De Twentse belofte is het regionaal programma voor de ca 7000 jongvolwassenen (16 tot 27 jaar) in Twente zonder startkwalificatie en zonder schoolinschrijving. Dit werkt volgens het principe: we laten jongeren pas los als de BIG 5 geregeld zijn (zie ook de uitkomsten van het Interdepartementaal Beleids Onderzoek Jongeren van 2019): 1. Wonen, 2. Inkomen en Schulden, 3. Support van minstens 1 volwassene uit het eigen netwerk (JIM), 4. Welzijn en Gezondheid, 5. School en Werk. In Enschede wordt de gemeentelijke werkwijze met jongeren hierop aangepast (Transformatie Sociaal Domein). Zo ontwikkelen we doorstroomwoningen, een aanpak voor dak- en thuisloze jongeren en jongeren met jeugdhulp/verblijf die 18

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		worden, werken we aan een Jongerenperspectieffonds, aan (ervaringsdeskundige) jongeren die jongeren support bieden en aan een vaste coach die het hele ondersteuningstraject meegaat, overzicht en aandacht houdt. We zetten in op verder scheiden van wonen en zorg voor jongeren. En dan met begeleiding en ondersteuning perspectief op vooruit. Ruim 60% van de jongeren zonder startkwalificatie die bij de gemeente in beeld komen heeft multi-problematiek en vooral aandacht tekort. Met extra aandacht kan de multi-problematiek teruggebracht worden naar 20%. Economische crisis leidde in het verleden tot teruggang naar de kerntaken en naar de quick wins. Dat willen we nu voorkomen, maar we zien de druk op de budgetten alweer toenemen. We willen anticyclisch blijven investeren in kwetsbare groepen.
Enschede	(Extra) Doorstroomwoningen	Na het uitbreken van de Corona crisis hebben we – in samenwerking met de corporaties – 4 extra doorstroomwoningen ingericht die gebruikt kunnen worden voor de (tijdelijke) huisvesting van inwoners (m.n. gezinnen) die o.a. huisvestingsproblemen hebben. In de gemeente hadden we al 6 doorstroomwoningen. De inwoners die hierin (tijdelijk) zaten, worden – vanwege de coronacrisis – versneld door de corporaties regulier gehuisvest, zodat ook die vrijkomende doorstroomwoningen ingezet kunnen worden voor inwoners die getroffen zijn door de corona-omstandigheden. Aan het inzetten van doorstroomwoningen kunnen voorwaarden gekoppeld worden om structurele oplossingen te bereiken. Het versneld doorstromen naar reguliere huisvesting gebeurt trouwens in bredere zin door de corporaties, zo heeft bijv. SJHT heeft urgenties verstrekt zodat er extra snel wat jongeren die nu in een 18 – project zitten kunnen doorstromen naar een reguliere kamer. Dit omdat er wat extra kwetsbare aanvragen zijn momenteel van jongeren die thuis in de knel zitten. We richten ons op het stabiliseren van de woonsituatie.
Enschede	Laagdrempelige toegang tot inkomensondersteunende	We willen in nauwe samenwerking met onze partners komen tot een laagdrempelige en

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
	voorzieningen en financiële/schuldhelpverlening	eenduidige toegang waar inwoners met al hun vragen over (1) inkomensondersteuning (waaronder het Kindpakket) terecht kunnen en ook daadwerkelijk hulp kunnen krijgen bij het aanvragen daarvan en (2) een heldere, laagdrempelige en brede toegang tot financiële- en schuldhelpverlening. We verwijzen 'warm', zodat een inwoner zich niet van het kastje naar de muur gestuurd voelt.
Enschede	Intensivering contacten wijkteams met scholen	De Enschedese Wijkteams hebben veel contacten met scholen voor opvang van kinderen uit kwetsbare gezinnen. Dit leidt tot tal van ontwikkelingen, zoals: Er wordt veel meer online hulpverlening ingezet. Wijkcoaches gaan wandelen met cliënten en met kinderen. Er worden laptops geregeld voor kinderen uit armoedegezinnen zodat zij mee kunnen doen met online lessen. We richten ons op meer online hulp en jeugd online. Daar zit honing in de bloem; dit vraagt echt ander gedrag van professional.
Enschede	Nieuwsbrief voor ouders en kinderen met autisme	Er is speciaal een nieuwsbrief opgesteld voor ouders en kinderen met autisme. Deze helpt om o.a. de spanning die de crisis mee brengt onder die groep te verminderen.
Enschede	Inrichten regionaal mobiliteitscentrum	1 loket voor de dienstverlening voor ondernemers en werknemers over mobiliteitsvraagstukken. Een kop op de bestaande samenwerking Uvv, Werkplein Twente en Economic Board Twente
Gouda	Sporten voor kwetsbare en niet leden	Sporten voor kwetsbare en niet leden. Sportverenigingen zijn erg druk met het opstarten van de sport dat ook nog iets extra's organiseren als een extra druk kan worden ervaren. Samen met de buurtcoaches kijken naar wat er gezamenlijk (om de druk bij de sportverenigingen weg te nemen) georganiseerd kan worden, zodat sportverenigingen dit als kans gaan zien en er ook sprake is van inclusief sporten/meedoen (doel sportakkoord).
Gouda	Laptopregeling	Kindpakket met laptopregeling uitgebreid van voortgezet onderwijs naar tijdelijk ook beschikbaar voor kinderen in het primair onderwijs: lage inkomens kunnen tegemoetkoming kosten laptop krijgen tot max 400 1x per 5 jaar.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Gouda	Verplaatsing nachtopvang naar hotel	De nachtopvang is verplaatst naar een hotel. Dit doet de mensen goed (24 uur beschikbaarheid van een kamer, eten, minder stress). We zijn in gesprek met de opvangorganisatie Leger des Heils hoe we de opvang anders vorm kunnen geven. De maatregelen rond corona versnellen dit, alleen al omdat de mensen niet zo terug kunnen naar de 'oude' opvang omdat daar niet voldoende ruimte is.
Groningen	Bouwen aan partnerschap	De gevolgen van de coronacrisis heeft enorme economische gevolgen. Voorlopig maken veel bedrijven en instellingen gebruik van de noodmaatregelen van het Rijk die zoveel mogelijk moeten zorgen dat de werkgelegenheid behouden blijft. Lokaal zetten we hier verder op in. Samen gaan accountmanagers van de directie Werk & Participatie en Economische Zaken en het UWV in gesprek met bedrijven en instellingen die in zwaar weer verkeren om te kijken wat wij kunnen doen om ze overeind te houden zodat de banen behouden blijven. Uiteraard nemen we ook de banen voor de meer kwetsbare werknemers mee.
Groningen	Eurocoach jongeren (deden we al)	Eurocoaches van de Groningse Kredietbank (GKB) begeleiden jongeren van 18-24 jaar met (dreigende) financiële problemen en werken met individuele maatwerkplannen, waarbij zo goed mogelijk wordt aangesloten bij de hulpvraag van de jongere. Jongeren kunnen zich (laten) aanmelden via de jeugdhulpverlening, de onderwijsinstelling, de afdeling Inkomen van onze gemeente, maar ook door gebruik te maken van het dagelijks inloop/belspreekuur van de GKB. De eurocoach werkt samen met de jongere aan het vergroten van zijn financiële zelfredzaamheid en het verminderen of wegnemen van de belemmeringen voor werk of studie. Indien nodig zet de eurocoach naast de coaching de producten budgetbeheer en schuldregeling in. De aanpak is succesvol o.m. omdat er één aanspreekpunt voor de jongere is, er laagdrempelige communicatie (zoals via whatsapp) mogelijk is, er een korte lijn en intensieve samenwerking bestaat tussen eurocoach, jeugdhulpverlener en jongerencoach werk, en we individueel maatwerk verrichten, waarbij de jongere

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		eigen (creatieve) keuzes kan maken en zelf prioriteiten kan stellen.
Groningen	Activiteiten specifiek gerelateerd aan gevolgen van Corona. Acties worden o.b.v. signalen ingezet en vanuit het perspectief ervaringsdeskundigen armoede uitgewerkt.	- Laptops een evt. aansluitingen verstrekt aan kinderen / ouders zonder device t.b.v. het volgen van thuisonderwijs; - Computerhulp via helpdesk MBO studenten voor kinderen en andere mensen - Verstrekken van computers ten behoeve van kwetsbare groep, dreigende isolatie (alleenstaanden, ouderen, psychisch kwetsbaar, mensen die willen solliciteren en kansen willen benutten). - Wekelijkse Groente- en Fruit actie tijdens coronatijd voor gereduceerd tarief, zodat mensen gezond kunnen blijven eten. Lokale boeren worden hiermee ook ondersteund. - Voedselbank en lokale restaurants gesponsord t.b.v. maaltijdvoorziening voor mensen die gebruik maken van de Voedselbank - Ondersteuning bij opzetten logistiekschema voor het rondbrengen van de voedselpakketten van de Voedselbank. Ook gemeente ambtenaren rijden een dag in de week. - Tasjes met (educatieve) spulletjes uitgedeeld aan kinderen in (prio) wijken - Ondersteuning en faciliteren bij particuliere inzamelactie voor spellen, puzzels, knutselspullen voor gezinnen - Extra communicatie met digitale nieuwsbrieven naar de doelgroep minima die de kortingspas 'Stadjerspas' te hebben. Ingezette acties meer <i>structureel en preventief van aard</i> - Voorzieningenwijzer: als aanvulling op de zoektocht naar passende maatregelen voor de mensen die economisch worden getroffen t.g.v. de coronamaatregelen. Het instrument helpt armoede en problematische schulden te bestrijden en voorkomen door mensen gebruik te laten maken van beschikbare voorzieningen. Een samenwerking met corporaties. Deze

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		voorziening wordt ivm corona versneld ingevoerd. - Ondersteuning bij effectieve communicatie van bijvoorbeeld de GKB, gericht op het bereiken van de nieuwe doelgroepen (schaamte, onbekendheid, 'kop in het zand') en gestoeld op de 11 uitgangspunten van Toekomst met Perspectief (het nieuwe armoedebeleid) - Inventarisatie van vereenvoudiging van regels rondom bijzondere bijstand voor woonkosten en overbrugging bij dure verzekeringen en abonnementen - De sociale teams zijn zichtbaar in de wijken aanwezig voor het opvangen van signalen en verlenen van hulp etc. Daarnaast is de samenwerking met dienst werk& inkomen geïntensiveerd i.v.m. nieuwe groep mensen die geconfronteerd worden met inkomensval
Groningen	Nieuwe projecten / initiatieven of die al eerder in gang zijn gezet en die we willen uitbreiden of versneld willen inzetten. Vooral gerelateerd aan de opgestelde 11 uitgangspunten (o.a. vanuit eigen regie, vertrouwen en maatwerk) van het nieuwe armoedebeleid "Toekomst met Perspectief" 2020 en verder	- Maatwerk & vereenvoudigen van regelingen. Ook inzet van maatwerkbudget. Hierbij is van belang dat mensen eigen regie voeren en eigen keuzes maken en niet verstrikt raken in de regelgeving. Rijk voert een soepel beleid omtrent gemeentelijke initiatieven die soms 'op het randje zitten' maar veel leed kan voorkomen. - Inzetten van interventies voor vroeg signalering. - Ondersteuning bij effectieve communicatie voor de gemeentelijke organisatie en maatschappelijke partners: eenvoudige sociale kaart voor 'Hulp bij corona', bijvoorbeeld per probleem of kostensoort - Een fonds om kleinere schulden onder voorwaarden in één keer op te lossen zou tot de mogelijkheden kunnen behoren. Verdere uitwerking van schuldenvrije wijk een initiatief dat door inwoners zelf is ontwikkeld. - Cultuurverandering binnen de gemeentelijke organisatie door inzicht in armoede te geven en de 11 uitgangspunten (werkzame bestanddelen van effectief armoedebeleid) als motor te

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		laten functioneren bij ongeacht welke dienstverlening dan ook. Deze tijd kan als vliegwiel dienen - Verdere ontwikkeling Omarm Groningen (initiatief om betrokken ondernemers beter te faciliteren en matchen van vraag en aanbod). We zien dat de inzet van ondernemers bij corona goed werkte en hen enthousiast maakte. - Uitbreiding van Goodpractice bijv: Kansrijk Oost, een project waar gezinnen in achterstandsituatie worden ondersteund door buddy's met ervaring in armoede. Voorbeeld van een succesvolle interventie waar met ervaringsdeskundigen wordt gewerkt en vertrouwen, regie en maatwerk kernbegrippen zijn. We gebruiken in Coronatijd de observaties vanuit Kansrijk Oost als graadmeter voor de acties die we uitzetten. Inzet van ervaringsdeskundigen is één van de pijlers van 'Toekomst met Perspectief'.
Groningen	Ondersteuning levensonderhoud kwetsbare sekswerkers i.r.t. Corona	De Coronacrisis en daarmee de sluiting van de seksclubs en ramen zorgt er voor dat sekswerkers momenteel geen inkomsten hebben. Een groot deel van de sekswerkers kan een beroep doen de landelijke regelingen. Toch zijn er ook in Groningen sekswerkers die geen beroep kunnen doen op de landelijke regeling omdat ze niet aan alle gestelde voorwaarden voor deze regelingen voldoen. Dit is een groep die kwetsbaar is. Juist door het gebrek aan inkomsten lopen deze sekswerkers risico's. Ze zijn bijvoorbeeld voor hun huisvesting afhankelijk van exploitanten en risico's op uitbuiting liggen sneller op de loer als er sprake is van een erg sterke afhankelijkheid. Daar waar (legaal) in Groningen verblijvende en werkende sekswerkers die vanwege de Coronacrisis (sluiting van de seksclubs en ramen) geen inkomsten meer hebben en niet binnen de regelingen vallen organiseren we een speciaal budget waaruit hulpverleningsinstellingen voor een periode van maximaal 3 maanden kwetsbare sekswerkers op maat kunnen bijstaan in hun levensonderhoud. Zo mogelijk kunnen deze maatwerkoplossingen in natura geboden worden. We gaan er vooralsnog van

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		uit dat de kosten van deze maatregel gedeclareerd kunnen gaan worden bij het Rijk omdat het om een landelijk probleem gaat.
Groningen	Extra aandacht voor mensen vanuit de SW en Pw	De mensen vanuit de SW en Pw die aangewezen zijn op een beschutte werkplek, hebben te maken met een totale lock-down. Daaraan gekoppeld hebben we maatregelen getroffen om de impact op deze groep zo klein mogelijk te houden. Zo hebben we wekelijks en waar nodig (veel) vaker persoonlijk contact met alle medewerkers. Indien daar aanleiding toe is vindt er ook contact plaats met (externe) instanties die of al zorgdragen voor individuele begeleiding, of hiervoor worden ingeschakeld. Naast de persoonlijke contacten sturen we iedereen ook een Nieuwsbrief en hebben we recentelijk alle mensen een hart onder de riem gestoken door hen een presentje te sturen (vergezeld van een opbeurende tekst).
Groningen	Faciliteren digitaal onderwijs	Een groot aantal kinderen/gezinnen bleken geen beschikking te hebben over digitale middelen (laptop en/of internet) om digitale lessen te kunnen volgen. De gemeente Groningen heeft 450 leenlaptops ter beschikking gesteld aan deze kinderen/gezinnen. Deze zijn o.a. via de scholen ter beschikking gesteld aan leerlingen. Daar waar problemen waren met wifi/internetaansluiting, werd ook daar maatwerkoplossingen geboden. Hierbij zagen we ook veel particuliere initiatieven van bedrijven. Ook is er een helpdesk ingericht ter ondersteuning van ouders bij ict problemen. Deze helpdesk wordt bemenst door ICT studenten van het Noorderpoort (MBO)
Groningen	Opvang kwetsbare kinderen in het onderwijs	Een deel van het onderwijs had behoefte aan extra ondersteuning voor de noodopvang, de opvang van kwetsbare kinderen en het geven van digitaal onderwijs. Deze ondersteuning is snel ingeregeld (o.a. via sociaal team en jeugdhulpaanbieders) doordat alle betrokken partijen goed samenwerkten, er geen bureaucratische obstakels waren en ondersteuning vanuit de bestaande financiële middelen werd gefinancierd.
Groningen / arbeidsmarktregio Groningen	Kansrijk beroep – Online Leren.	Normaal gesproken wordt er via Kansrijkberoep.nl opleidingen met baangarantie aangeboden. Dat is nu niet mogelijk. Met Kansrijkberoep Online leren kan

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		je jezelf blijven ontwikkelen want je kunt onbeperkt kiezen uit leerroutes, competentietesten en opleidingen. Kansrijkberoep Online leren is er voor werkzoekenden met een uitkering en ZZP'ers met een Tozo uitkering in de Provincie Groningen en Noord-Drenthe.
Haarlem	Handhaving jeugd	Meer problemen met jeugd bij handhaving regels rond Corona. Veel behoefte bij jeugd aan sociaal contact op straat. Extra inzet van jongerenwerk, ambulant. Hierbij is de band die opgebouwd is tussen jongerenwerkers en groepen jongeren al voorafgaand aan deze Corona-periode van groot belang. Hierdoor voelen jongeren zich meer aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid.
Haarlem	Schulden jongeren	Studenten kunnen niet voldoen aan hun afbetalingsverplichtingen doordat hun bijbaantjes in de horeca zijn weggevallen en kunnen/ willen niet bijlenen. Studenten die in project NewFuture zitten en geholpen zijn met een leenovereenkomst voor hun schulden, krijgen via maatwerk tijdelijk aangepaste afspraken
Haarlem		Jongeren weten hun kamerhuur niet meer te betalen leidend tot huisuitzettingen vanuit de particuliere verhuurders. Extra inzet ambulant Jongerenwerk om de jongeren op te vangen en toch met alle beperkingen die er nu zijn (minder aanbod en hogere huren) te proberen hernieuwd een kamer te vinden en jongere in begeleiding te nemen
Haarlem	Openstelling voor kinderen	Vrij snel na de lockdown is met het Onderwijs en de Kinderopvang in Haarlem geregeld dat naast openstelling voor kinderen van ouders in vitale beroepen, ook de kinderen van de kwetsbare gezinnen hiervan gebruik konden maken.
Haarlem	Budgetadvies	Haarlem gaat de huishoudens van de CAK-lijst (wanbetalers zorgverzekering) versie april 2020 een brief sturen waarin aanbod van budgetadviesgesprek wordt gedaan. Haarlem heeft de beschikking over budgetcoaches die nu specifiek hier voor ingezet kunnen worden. De budgetcoach bespreekt in dat gesprek ook de mogelijkheden van de HaarlemPas (toegangspas voor de Mimimaregelingen). Op deze manier proberen

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		we inwoners te bereiken die al financiële problemen hadden (immers minima 6 maanden achterstand in betaling zorgverzekeringspremie). Kans is reëel dat die problemen door toedoen van de corona-crisis erger zijn geworden.
Haarlem	Nieuwsbrief geldzorgen	Haarlem gaat een speciale digitale nieuwsbrief met als thema Geldzorgen verspreiden onder alle netwerkpartners in de stad. Zo hopen we indirect ook inwoners die geldzorgen hebben ook nu te bereiken
Haarlemmer meer	Sociaal makelaars (ingebracht door PF31)	Een sociaal makelaar is actief in het voorveld en brengt personen met een (hulp)vraag in contact met de juiste personen of instanties. De sociaal makelaar denkt mee, helpt bij het verhelderen van uw vraag en zoekt naar mogelijkheden. Zo brengt hij inwoners onderling en met instanties in contact en voorkomt hij zwaardere inzet
Heerlen	monitor middels de triage-systematiek van groen/oranje/rood.	De beoordeling vindt plaats op basis van de mate waarin ouders de zorg zelf aankunnen, er een risico op escalatie aanwezig is en of uitstel van zorg niet acceptabel is. Op basis van de kleurenindeling wordt bepaald of er alleen telefonisch/via beeldbellen contact is of dat een face-to-face gesprek van belang is. Voor dat laatste worden creatieve mogelijkheden ingezet zoals afspreken in de tuin of het maken van een wandeling met ouders en/of kind. De aanbieders hebben positieve ervaringen met het triage systeem en willen dit ook na coronacrisis behouden.
Heerlen	Combi face-to-face en digitale hulpverlening	Men wil kijken of na de coronacrisis de face-to-face hulpverlening meer gecombineerd kan worden met digitale hulpverlening (uiteraard alleen wanneer de inhoud dit toelaat). Als het bv gaat om de doelgroep van jeugdigen met een Licht Verstandelijke Beperking is het digitaal zorg verlenen veel lastiger en merken we dat het moeilijker is deze doelgroep uit te leggen dat ze afstand moeten houden. Het betreft dus echt maatwerk om te beoordelen welke inzet voor welk kind het meest passend is.
Heerlen	Alternatieve vormen van zorg	Als het gaat om alternatieve vormen van zorg worden niet alleen de mogelijkheden van beeldbellen ingezet. Er wordt ook meer gebruik gemaakt van social media (het plaatsen van vlogs, en online leuke

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		opdrachten en wedstrijden). Je ziet dat dit een plek is geworden waar op een laagdrempelige manier vragen kunnen worden gesteld en een verbinding met kind en gezin wordt gemaakt. Deze alternatieve vormen van zorgen geven een extra boost wat betreft het ontwikkelen en aan de slag gaan met e-health. Ook ontstaan er acties zoals het thuis leveren van leuke pakketjes met activiteiten.
Heerlen	Noodopvang	Wegens het sluiten van de scholen is er in samenwerking tussen het onderwijs, de kinderdagverblijven en jeugdhulpaanbieders een noodopvang opgezet. In de noodopvang kunnen de volgende kinderen terecht: kinderen van ouders die werkzaam zijn in cruciale beroepen, kinderen uit kwetsbare gezinnen en kinderen met kindproblematiek.
Heerlen	een educatie- en spelpakket	De Gemeente Heerlen heeft met een subsidie meegewerkt aan het initiatief van de Lionsclub Heerlen voor een actie gericht op gezinnen met kinderen die juist in deze tijd een steuntje in de rug kunnen gebruiken. Concreet gaat het om circa 477 gezinnen met kinderen tot 18 jaar in Zuid-Limburg. Bij deze actie werd samengewerkt met de Voedselbank Zuid-Limburg. De actie houdt in dat een educatie- en spelpakket is samengesteld voor kinderen waarmee zij actief aan de slag kunnen. Denk hierbij aan knutselen, bordspelen, lezen, teken- en kleurboeken. Ook wordt er een poster bijgeleverd waarmee ouders op eenvoudige wijze handvaten krijgen aangereikt voor het aanhouden van een dagritme c.q. dagrooster, zodat inspanning en ontspanning voor kinderen en ouders aandacht krijgen. Hier staan ook hulplijnen op genoemd, voor Heerlen staat o.a. JENS benoemd.
Heerlen	Huisbezoeken	De fysieke contacten met cliënten worden verder geïntensiveerd. Dat kan een huisbezoek zijn als dat nodig is, maar je kunt ook gebruik blijven maken van 'alternatieven' zoals een bezoek aan de deur, het maken van een wandeling of een afspraak op de locatie Kruisstraat. Dit geldt óók voor cliënten die wij niet als 'hoog risico of hoge kwetsbaarheid' in KeDo (ketendossier) geregistreerd hebben.
Heerlen	Nieuwsbrief Schuldhulpmaatje	Ook in een tijd van thuiswerken en contact op afstand, zet Schuldhulpmaatje Parkstad

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		(SHMP) haar werkzaamheden voort. Een periode als deze vergt een geheel nieuwe aanpak, anders dan iedereen gewend is. Van zowel de vrijwilligers van het samenwerkingsverband, als voor de beroepskrachten, vraagt dit veel creativiteit en improvisatie.
Heerlen	<i>"Heerlen against Corona"</i>	Een boodschappen-service gerund door vrijwilligers.
Heerlen	<i>Digitale ondersteuning</i>	Als blijkt dat de inzet van digitale middelen goed werkt bij jouw cliënt of als je cliënt toch zelfredzamer is dan gedacht, blijf dan vooral op deze manier werken. Het bevorderen van zelfredzaamheid is immers een belangrijke doelstelling bij veel van onze cliënten.
Helmond	Uitbreiding laptopregeling Kindpakket	De bestaande laptopregeling in het Kindpakket is gedurende de schoolsluiting tijdelijk uitgebreid. Ieder kind (4-18 jaar) in een minimahuishouden, dat voor het thuis volgen van onderwijs een laptop nodig heeft kan deze aanvragen bij Stichting Leergeld. Stichting Leergeld heeft prijsafspraken met een leverancier van tweedehands laptops. Er zijn bijna 200 laptops uitgereikt volgens deze constructie.
Helmond	Gratis noodhulppakketten	We hebben afspraken gemaakt met onze supermarkt voor minima (Super Sociaal) en een van onze laagdrempelige minimavoorzieningen (Hart voor Minima): in geval van nood kunnen mensen een gratis noodhulppakket (voedselpakket) aanvragen. Deze wordt door Super Sociaal samengesteld en uitgereikt door Hart voor Minima. Daarnaast wordt actief hulp geboden om de financiën op orde te krijgen.
Helmond	Noodopvang kinderen uit kwetsbare gezinnen	- Kinderen in de leeftijd van 0-18 jaar in een kwetsbare positie zijn gedurende de noodopvang op maat ondersteund, en waar nodig is aan hen opvang, onderwijs en/of begeleiding buitenshuis geboden, om de veiligheid en ontwikkeling van kinderen te waarborgen. - Er is een handelingskader opgesteld om deze kinderen vlot in beeld te hebben door nauwe samenwerking tussen de gemeentelijke Gezins- en Jongerencoaches en opvang en onderwijs.
Helmond	Taskforce opvang en onderwijs	Taskforce met vertegenwoordigers vanuit gemeente, de sectoren opvang en onderwijs en GGD coördineren de noodopvang 0-14 jaar

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		en stemmen af over openstelling van de scholen/ kinderopvang vanaf 11 mei en alles wat hierbij komt kijken. Een snelle manier van schakelen tussen partijen, communicatie naar de achterban, overzicht en oppakken wat zaken die geregeld moeten worden.
Helmond	Ondersteuning kwetsbare senioren	De samenwerkende ouderenbonden brengen het (alternatieve) aanbod van zorg en ondersteuning onder de aandacht van senioren. Veel dagbesteding en andere vormen van ontmoeting, contact en signalering zijn weggevallen. De ouderenbonden leggen via telefoon en digitaal contact, informeren naar de situatie en bieden ondersteuning aan. Daarin werken ze samen met het welzijnswerk, de zorg en diverse vrijwilligersinitiatieven. Zij richten zich op kwetsbare senioren waarbij breed gekeken wordt en onder meer aandacht is voor sociale contacten, gezondheid, schulden en betrokken mantelzorg. Daarmee voorkomen ze dat deze ouderen en betrokken gezinnen (verder) in problemen geraken.
Hilversum	Ramadan-problematiek tijdens Corona	Meer toezicht door jongerenwerkers (softere aanpak) en straatcontactwerk (hardere aanpak) in plaats van de groepsactiviteiten die normaalgesproken met Ramadan georganiseerd worden. De jongerenwerkers en het straatcontactwerk maken daarbij gebruik van de –ook regulier toegepaste- 7-stappen aanpak/plus min mee-methodiek en PGA-aanpak. In het kader daarvan worden maatwerkinterventies ingezet, meestal op groepsniveau.
Hilversum	Continuïteit jongerenwerk tijdens Corona	Contact zoeken langs digitale weg. In – digitale- samenspraak met jongeren worden allerlei onlineactiviteiten georganiseerd. Denk aan sport challenges, een live podcast voor jongeren, online huiswerkbegeleiding en het organiseren van vrijwilligerswerk tijdens de Ramadan. Jongerenwerk is telefonisch, per app of anders bereikbaar voor individuele jongeren met problemen of hulpvragen.
Hilversum	Intensivering communicatie met ouders en buurt	Na een incident met jongeren wordt nu – intensiever dan voorheen- gesproken met de ouders, de buurt en andere betrokkenen, om herhaling te voorkomen.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Hilversum	Regionale coördinatie Corona-problematiek	Periodiek regionaal overleg organiseren voor het signaleren van probleemsituaties, gericht op zorgcontinuïteit
Hilversum	Zorgcontinuïteit door zorgaanbieders waarborgen	Werken aan zorgcontinuïteit door het initiatief voor coronaproof maken van dienstverlening bij zorgaanbieders neer te leggen en zorgaanbieders daarop regelmatig te bevragen.
Hilversum	Proactief contact zoeken met kwetsbare gezinnen (preventie escalatie problematiek).	Voordat corona-gerelateerde problemen ontstaan is er een inventarisatie gemaakt van alle kwetsbare gezinnen en is proactief contact met hen gezocht (op lokaal niveau)
Hilversum	Alternatieven voor groepsvoorzieningen, met als doel zorgcontinuïteit	Groepsvoorzieningen zijn omgezet naar individuele begeleiding
Hilversum	Informatie over de weg naar zorg	Langs verschillende kanalen (flyeren, facebook, lokale krant, etc) is de weg gewezen naar verschillende vormen van ondersteuning (zoals bij huiselijk geweld).
Hilversum	Versnelling intake schulddienstverlening	De versnelling van de inkoop van levensvatbaarheidsonderzoeken is nodig om straks het grote aantal BBZ-aanvragen van ondernemers in zwaar weer in behandeling te kunnen nemen.
Hilversum	Continuïteit van de activiteit 'vroegsignalering schulden'	We gaan proactief bellen ter vervanging van huisbezoeken.
Hilversum	Incidentele ondersteuning Voedselbank	Hilversum heeft extra middelen vrijgemaakt om de ergste nood bij huishoudens te kunnen ondervangen door de Voedselbank te subsidiëren waardoor zij bonnen voor voedselpakketten kunnen verlenen.
Hoorn	Inzet op armoede (beleid) coronacrisis	In Hoorn is eind maart geïnventariseerd of er behoefte is aan extra (nood)voorzieningen ten gevolge van de corona crisis. Er bleek in Hoorn geen behoefte voor nieuwe 'corona-' voorzieningen. Extra behoefte die er is kan worden opgevangen binnen bestaande voorzieningen. Daarom wordt er nu extra ingezet op: - Extra onder de aandacht brengen van bestaande voorzieningen onder inwoners. Er is begin mei een artikel in de wekelijkse lokale krant verschenen en alle huishoudens krijgen vanaf 6 mei 2020 een brief over hulp om rond te komen (toegevoegd in bijlage). - Extra aandacht voor integraal werken en maatwerk. Er zijn sinds begin april

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		Deen-supermarkt waardebonnen uitgedeeld door diverse medewerkers uit de gemeente aan inwoners die dat nodig hebben (jeugd/WMO, inkomensondersteuning en schuldhulpverlening). Er zijn extra verstrekkingen gedaan voor computers en internetverbinding voor thuisonderwijs. En binnen de schuldhulpverlening is extra ingezet op vroegsignalering. Ook zijn afspraken met de woningcoöperatie gemaakt rondom de woningontruimingen. Er vinden nu geen woningontruimingen plaats tot in overleg tussen de coöperatie en gemeente bepaald wordt dat de corona-maatregelen voldoende zijn afgebouwd.
Hoorn	Maatschappelijke begeleiding vergunninghouders	Doorgaan met (op afstand) begeleid huisvesten van gezinsherenigers (vanuit de asielzoekerscentra) met in achtneming maatregelen RIVM door maatwerk.
Hoorn	Coördinatie op 'corona initiatieven'	Ongeveer anderhalve week na start van de lockdown hebben we als gemeente het Vrijwilligerspunt, MEE&deWering en St. Netwerk (drie grote welzijnsorganisaties) benaderd met het verzoek hun aanbod op elkaar af te stemmen. Daarnaast hebben we ze ook gevraagd om een coördinerende rol op zich te nemen m.b.t. de nieuwe corona initiatieven en het veranderende aanbod van bestaande organisaties. Doel hiervan is om overlap in het aanbod te voorkomen (soortgelijke initiatieven in dezelfde wijk) en eventuele hiaten in het aanbod te signaleren. Om deze rol op te kunnen pakken is er vanuit de gemeente naar alle subsidierelaties in het sociaal domein een brief verstuurd met daarin de boodschap: • Dat we als gemeente waardering uitspreken voor alle initiatieven en activiteiten die zijn ondernomen • Dat wij zien dat de organisaties adequaat inspelen op de veranderingen als gevolg van het coronacrisis en hun activiteiten, en dat wij hierin vertrouwen op de professionele inschatting van de organisaties • De samenwerking met het Vrijwilligerspunt, MEE&deWering en

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		Netwerk op te zoeken en veranderingen in het aanbod als gevolg van corona door te geven aan het Vrijwilligerspunt. Ongeveer gelijk met dit initiatief is vanuit de gemeentelijke wijkprogramma's i.s.m. het sociaal domein het initiatief 'Heel Hoorn Helpt' opgestart. Dit initiatief heeft als doel lokaal vraag en aanbod/ burgerinitiatieven te koppelen (zowel digitaal als telefonisch via het Vrijwilligerspunt)
Hoorn	Verstrekking tablets aan ouderen	Er zijn korte termijn tablets verstrekt aan 55 ouderen die geen bezoek mogen ontvangen. Op deze manier hebben zij alsnog de mogelijkheid hebben om te videobellen.
Hoorn/West friesland	Samenwerkingsafspraken gemeente en onderwijs met betrekking tot de opvang van kinderen met een onstabiele thuissituatie.	Met de schoolbesturen en kinderopvang in de regio is gekomen tot een éénduidige handelswijze bij het doorverwijzen van kinderen naar de noodopvang.
Leeuwarden	Aanvalsplan Jeugdpreventie; voorkomen is beter dan genezen	In Leeuwarden werken we aan een totale aanpak Jeugd. Gericht op het totale aanbod beter op elkaar te laten aansluiten. Het gaat niet alleen om het jonge kind maar ook om jongeren en het gezin. Het aanbod van preventie tot maatwerkvoorzieningen en van vrijwilligersorganisaties tot en met aanbieders van Hoog Specialistische Jeugdzorg moet als een puzzel in elkaar vallen. Als gevolg van de coronacrisis en de ervaringen die hierin zijn opgedaan versnellen we dit proces i.s.m. het Jeugdexpertteam en de Jeugdondersteuners (zie overige 2 initiatieven)
Leeuwarden	Het JeugdExpertTeam (JET)	In januari 2020 is het JET opgericht. Dit is de gemeentelijke toegangspoort voor tweedelijnhulp. Ook, of juist in deze periode is gebleken dat zij bij alle vragen die binnenkomen snel kunnen handelen en bepalen wat er aan ondersteuning nodig is in het lokale zorgsysteem rondom gezinnen o.a. in afstemming met de jeugdondersteuners (zie 3 ^{de} initiatief). Hun aanjaag- en regierol in de regionale afstemming jeugdhulp - passend onderwijs –jeugd(gezondheidszorg)zorg, maar ook in aansluiting op het preventieve aanbod maakt het verschil in het bereiken en intensief begeleiden van kwetsbare gezinnen.
Leeuwarden	Inzet Jeugdondersteuner Kindcentrum	Jeugdondersteuner Kindcentrum De JoK heeft als kerntaak dat kinderen tot en met 12 jaar zo snel mogelijk de (specialistische) hulp krijgen. De JoK signaleert

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
	Gemeente Leeuwarden, het primair onderwijs en de kinderopvang hebben samen de nieuwe functie van Jeugdondersteuner Kindcentrum (JoK) geïntroduceerd Animatie: https://vimeo.com/338674822/300db7796d	vroegtijdig en kan daardoor sneller, eenvoudiger en goedkoper een oplossing voorstellen en (laten) uitvoeren, met de nadruk op preventie. Door samen te werken met een interprofessioneel team kinderopvang, primair onderwijs, passend onderwijs, jeugdhulp, GGD en de gemeente wordt de juiste zorg geboden, zo dicht mogelijk bij huis en kunnen problemen in een later stadium worden voorkomen of verminderd. De JoK ondersteunt zowel het kind als het gezin waarvan het kind deel uitmaakt en helpt pedagogische medewerkers en leerkrachten bij het signaleren, omgaan en oplossen. In deze Corona periode zijn de Jok-ers de laagdrempelige verbinders tussen onderwijs/opvang en de thuissituatie. De inzet van de Jok is afgelopen jaar op 2 IKC's gestart door de meerwaarde gaan we deze in gang gezette inzet komend jaar versneld uitbreiden op meerdere IKC's.
Leiden	Diverse inzet bij Schulden/armoede	Team Snelle Hulp bij Schulden is aan het werk gebleven, zijn blijven bellen. Afspraken met woningcoöperaties extra aangehaald om geen huisuitzettingen te doen. Wekelijks contact met voedselbank. Er zijn veel partijen in de stad die zelf acties voor de voedselbank organiseren. Studenten zijn hierin erg actief.
Leiden	Noodopvang en onderwijs op afstand	Noodopvang (school of BSO) voor kwetsbare kinderen waarvan het beter is dat ze niet thuis zitten. Deze kinderen zijn in beeld gebracht via partners, SWT en JGT en andere organisaties (scholen zelf en JES Rijnland). Voor jongeren die buiten de boot leken te vallen is contact gezocht met Bureau Leerplicht. Contact met families opgenomen om te kijken of er voldoende spullen in huis zijn om schoolwerk goed te kunnen doen en begeleiding geboden. Organisaties die normaal iets voor deze kinderen doen zetten zich extra in, met bijv. tassen voor toppers (zodat kinderen zicht thuis kunnen vermaken op een leerzame manier).
Leiden	Speeltuinen weer open	De speeltuinen zijn weer open. De Sport combinatie functionarissen zijn gevraagd om

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		in kwetsbare wijken iets te organiseren. Alles binnen richtlijnen RIVM.
Leiden	Jongeren in beweging	Er is een netwerk ondernemers (taskforce) opgestart en een stuurgroep Sport (om enerzijds jongeren in beweging te houden en zsm activiteiten binnen richtlijnen te kunnen aanbieden). Afspraken met cultuursector om voor kwetsbaren iets te kunnen betekenen. Zij gaan dit zelf opzetten en de gemeente kan initiatieven financieren.
Leiden	Ontwikkelen bezoekersapp	Gesprek met zorginstelling over ontwikkelen bezoekersapp. Gesprek verpleeg- en verzorgingshuizen om bezoek veilig mogelijk te maken en eenzaamheid te bestrijden.
Leiden	Continuïteit zorg	We betalen zorg en jeugdorganisaties ook gewoon door. Iedere portefeuillehouder houdt nauw contact met partners in de stad
Lelystad	Aanpassen werkwijze Op tijd erbij-team	De betaalachterstand lijsten van nutsbedrijven, sociale woningbouw en drinkwater worden gebruikt om betaalachterstanden tijdig te signaleren en proactief ondersteuning aan te bieden. Dit alles om schuldenproblematiek te voorkomen. Doordat huisbezoeken nu niet mogelijk zijn is met de signaalpartners afgesproken dat er indien mogelijk telefoonnummers en emailadressen worden doorgegeven. Het Op tijd erbij-team zet zich op deze manier in om toch met de inwoners in contact te komen. Zij merken dat zij op deze manier ook met inwoners in aanraking komen die recent te maken hebben gekregen met een daling in de inkomens (door corona).
Lelystad	Mensen Maken de Buurt Burenpakket (geïnspireerd op idee van gemeente Rotterdam)	In dit burenpakket zitten materialen waarmee bewoners hulp kunnen aanbieden in hun straat, zoals: kaartjes om te verspreiden, "ik ben er voor je" poster, stoepkrijt om een lieve boodschap achter te laten, bloemenzaadjes om de buurt op te fleuren, 0800 flyer met informatienummers en een begeleidende brief. De pakketten kunnen worden aangevraagd via de website en worden samengesteld en verspreid door de opbouwwerkers.. Ná de coronacrisis gaan Mensen Maken de Buurt en de opbouwwerkers met actieve bewoners verder inventariseren welke ideeën zij hebben voor

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		hun buurt, om zodoende het netwerk van actieve inwoners te vergroten.
Lelystad	Aanvraag leergeld versnellen	Het aanvraagproces bij st. Leergeld is versneld, waardoor kinderen sneller over een laptop konden beschikken. Dit om ervoor te zorgen dat leerlingen ook vanuit huis onderwijs konden volgen. Bovendien heeft gemeente Lelystad de subsidie verhoogd, zodat stichting Leergeld Lelystad over voldoende financiële middelen beschikt
Lelystad	Tegemoetkoming vaste lasten bewoners- initiatieven	Voor waardevolle bewonersinitiatieven was een tegemoetkoming in de vaste lasten beschikbaar, zodat het initiatief overeind kan blijven en na de crisis nog steeds van waarde kan zijn voor de stad.
Lelystad	Openen centraal telefoonnummer	Organisaties in Lelystad hebben de handen ineen geslagen om zo goed mogelijk gezamenlijk hulp te bieden. Daarom is er één centraal nummer opengesteld waarbij inwoners worden doorgeleid naar de juiste hulp. De flyers met het telefoonnummer is verspreid op alle plaatsen waar mensen nog komen (zoals supermarkten, woonzorginstellingen etc.)
Lelystad	Opvang kwetsbare leerlingen	In onze gemeente is er oog voor kwetsbare leerlingen. Waar de opvang in eerste instantie alleen voor kinderen van ouders in cruciale beroepen was, is dit uitgebreid met kwetsbare leerlingen. De lijn is om gebruikelijke werkwijze via de ondersteuningsteams op school zoveel mogelijk aan te houden. Ook inzet van leerplichtambtenaren wordt meegenomen. Het gaat hierbij niet om het handhaven van de Leerplichtwet, maar om gedeelde maatschappelijke zorg. De leerplichtambtenaar kan het gesprek tussen ouders en/of de jongere en school stimuleren wanneer school geen contact kan krijgen met een gezin. Dat doet de leerplichtambtenaar uiteraard in overleg met school en het ondersteuningsteam van de school. Er is goed contact en overleg met zowel de ondersteuningsteams als het Jeugd en Gezinsteam (JGT). Het doel is ook om hierin samen op te trekken.
Lelystad	Zorg signaleren veiligheid gezinnen	In bovengenoemde werkwijze heeft Veilig Thuis nauw contact met het JGT. Veilig Thuis kan adviseren over zorgsignalen en over het

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		zicht houden op de veiligheid van gezinnen. Ook en juist in deze tijd is er risico op meer huiselijk geweld en kindermishandeling. Veilig Thuis benadrukt dan ook dat professionals de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling blijven volgen. Voor huiselijk geweld en kindermishandeling geldt, dat het gebruikelijke pad voor de opschaling bij zorgen wordt gevolgd, zoveel mogelijk regulier. Verder geeft Veilig Thuis aan, dat kinderen de Kindertelefoon goed weten te vinden. Als kinderen echt in de knel zitten, schakelt de Kindertelefoon Veilig Thuis in. Door de korte lijnen en goede samenwerking tussen de verschillende partijen binnen de hele keten – van leerplichtambtenaar, school, ondersteuningsteam tot JGT en Veilig Thuis is er goed zicht op de kwetsbare kinderen en kunnen signalen snel opgepakt worden.
Lelystad	Preventie makelaar	In Lelystad werken de preventieve jeugd(hulp)partijen actief samen in het geven van informatie en advies aan ouders en kinderen in de Corona-tijd. Via de website https://jgtlelystad.nl/preventiemakelaar-en-corona hebben de organisaties hun informatie gebundeld en kunnen kinderen en gezinnen laagdrempelig hulp en advies krijgen. Het gaat daarbij over uiteenlopende zaken, bijvoorbeeld ook over hoe je het leuk en ontspannen kan houden of waar je terecht kunt als het even niet meer gaat.
Lelystad	100% talent methode	In Lelystad werken URBN Village en Jongeren maken de Stad! al enige tijd aan de hand van de 100% talent methode en Advantaged Thinking. De bottom-up benadering, talentontwikkeling en eigenaarschap van jongeren staan hierbij centraal. Hoewel ze door het coronavirus een aantal concessies moeten doen, blijft de werkwijze overeind, want “eigenaarschap blijft de sleutel tot succes”. Het biedt jongeren perspectief, waar zij ook nu grote behoefte aan hebben. Op basis van onder andere deze werkwijze heeft Movisie recentelijk in kaart gebracht wat jongeren willen en welke aandachtspunten er zijn: https://www.movisie.nl/artikel/inspirerende-projecten-kwetsbare-jongeren De

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		jongerenorganisaties en hoogleraar Xavier Moonen benadrukken dat – ook in tijden van corona – deze uitgangspunten en werkwijze essentieel zijn (zie link). Xavier Moonen geeft aan dat de uitgangspunten belangrijk zijn voor uiteenlopende domeinen (zorg, vrije tijd, etc.) en typen jongeren (LVB of niet, etc.). Movisie loopt overigens nog steeds mee met Jongeren maken de Stad! en URBN Village.
Maastricht	Mobility Mentoring/ Career Compas	Wij nemen deel aan de pilot “Methodisch werken”, de slimste weg naar Lonend Duurzaam Werk” geïnitieerd door Platform 31. We willen z.s.m na het zomerreces met de pilot starten. Een grote groep burgers heeft geen toegang tot duurzaam werk. De bedoelde doelgroep is veelal aangewezen op tijdelijke banen, al dan niet parttime en laagbetaald. Gevolg is dat zij geld te kort hebben om volledig mee te doen. Dat betekent vaak dagelijks ingewikkelde financiële keuzes maken en een beroep doen op verschillende de beschikbare voorzieningen. Het doel van deze pilot is om een werkwijze te introduceren om de arbeidsmarktpositie van burgers te verbeteren en hen te begeleiden naar duurzaam en lonend werk. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het gedachtengoed Mobility Mentoring en de Career Compas. De werkwijze in het kort. Samen met de inwoner wordt a.d.h.v. de gezinssamenstelling bepaald welk inkomen nodig is om zo volwaardig mogelijk mee te doen in de samenleving. Om vervolgens te kijken welk werk beschikbaar is en een strategie te bepalen om daadwerkelijk een baan te vinden. We doen dit methodisch procesmatig samen met de inwoner in de volgende stappen: diagnose, plan van aanpak, monitoring/bijpassen en evalueren.
Maastricht	50-gezinnen aanpak	Voorde gezinnen met problemen op meerdere gebieden, die niet gebaat zijn met een standaardoplossing, ontwikkelen we samen met het IPW (o.a. Albert Jan Kruiter) een nieuwe strategie. Kern van de strategie is om samen met de burgers een maatwerkplan te maken. Een plan waarin we samen een perspectief creëren (wat wil de burger bereiken). Met een antwoord op de vraag wat daar voor nodig is (doorbraak). De burger

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		wordt daarmee geen gebruiker van voorzieningen maar een medeproducent van de oplossing. Deze vorm van maatwerk gaat uit van de leefwereld van de burger en maakt van de professionals maatwerkexperts. Ieder plan wordt daarbij getoetst aan 3 pijlers: - Het wettelijke kader, "mag het?" - Het financiële kader, "wat kost het nu? Wat zijn de verwachte kosten? Wat kost de doorbraak? En wat is het verschil tussen de verwachte kosten en de kosten van de doorbraak?" - Wat is de betrokkenheid van de burger, of....."zal deze maatwerkaanpak effectief zijn?". Systeemleren. Vanuit de praktijk signaleren we waar "het systeem" tekortschiet. Om op die manier kaders te creëren die effectiever zijn. Denk aan wetgeving, beleid, werkwijzen en procedures.
Maastricht	Verkorte aanvraag van Werk naar Werk	We verwachten een verhoogde instroom in de PW. Omdat burgers hun werk verliezen of minder gaan werken. Dit zullen burgers zijn die kansrijk zijn en hun weg naar de arbeidsmarkt vinden zodra de conjunctuur weer aantrekt. Voor deze groep willen we een toegespitste werkwijze ontwikkelen met 2 elementen: Bestaanszekerheid: We ontbureaucratiseren en voorzien burgers meer op basis van vertrouwen in een inkomensondersteunende voorziening (uitkering). We werken dit nog verder uit op basis van de door Divosa te ontwikkelen werkwijze; Direct bemiddelen naar werk (zie van werk naar werk/POW) en een intensievere begeleiding starten wanneer uitstroom na verloop van tijd niet lukt. Na verloop van tijd is momenteel nog niet te objectiveren.
Maastricht	Chat en belfunctie	Rond jongeren, opeenstapeling van kwetsbaarheden in gezinnen en schuldproblematiek hebben we in afgelopen periode van Corona-maatregelen sterk de meerwaarde van het netwerk met de professionals in knooppunten op scholen ervaren. Daarnaast zien we de meerwaarde van chat en belfunctie met @ease voor het in

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		gesprek gaan met jongeren door het sterk veranderde perspectief door Corona.
Maastricht	Fietsbank	De fietsbank (lokale stichting die naast een fietsbank ook een babyvoedselbank runt), de gouwe (lokale voedselbank voor mensen op de wachtlijst van de regionale voedselbank) en de regionale voedselbank Limburg Zuid hebben geregeld dat zij in samenwerking ervoor zorgen dat hun cliënten steeds voldoende voedsel krijgen. Voorraden worden gedeeld, indicatiestelling op elkaar afgestemd en verstrekking wordt met elkaar geregeld. Daarnaast wordt de bus van de fietsbank wordt op dit moment ook ingezet om voedselpakketten te brengen naar ouderen en mensen met een beperking, die hun pakket nu niet af kunnen halen.
Maastricht	Steun particuliere initiatieven	Verder zijn er ook gesprekken gestart met allerlei andere particuliere initiatieven die voedsel uitdelen en die dat met de beste bedoeling doen, maar waardoor er ook een wildgroei ontstaan is van initiatieven die naast elkaar werken. De meeste initiatieven komen tot het besef dat enige afstemming en samenwerking nodig is, bijvoorbeeld om dubbelingen te voorkomen, om min of meer objectieve criteria te hanteren, om een goede spreiding over de stad te borgen. Vanuit de uitvoeringsorganisaties SZMH, vanuit de beleidsafdeling en vanuit het Elisabeth Strouven Fonds (lokaal charitatief fonds) wordt deze ontwikkeling ondersteund en gefaciliteerd, maar hij komt van onderop. We kunnen en willen niet sturen: Enerzijds omdat we maar een beperkte (financiële) invloed hebben, anderzijds omdat een ontwikkeling van onderop uiteindelijk de meeste kans op een zo groot mogelijk draagvlak biedt.
Meer gemeenten	Fonds Urgente Noden (ingebracht door PF31)	Een bijdrage uit een Fonds Urgente Noden is eenmalige financiële bijdrage bedoeld voor inwoners die in acute financiële nood zijn geraakt en die geen beroep (meer) kunnen doen op een (aanvullende) uitkering of enige andere regeling vanuit de gemeente of het Rijk. De bijdrage kan ervoor zorgen dat een betalingsachterstand niet leidt tot een grote schuld.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Nijmegen	Verruimde woonkostentoeslag voor ondernemers	Ondernemers die a.g.v. de coronacrisis hun woonlasten voor een huurwoning niet kunnen betalen kunnen onder voorwaarden voor de duur van de TOZO-regeling woonkostentoeslag krijgen.
Nijmegen	Opstarten 1,5 meter economie in binnenstad	Dit project als voorbeeld, dit gebeurt ook in andere steden. Veel jongeren werkten flexibel in retail en horeca, en zijn nu hun werk kwijt. Met het opstarten van de 1,5 m economie in de binnenstad hebben zij weer perspectief op werk(ervaring)
Oss	Noodfonds Mia Vervoort	Noodfonds voor inwoners Met Elkaar-Oss, de Quiet Community Oss en het Solidariteitsfonds Oss hebben een noodfonds ingericht voor inwoners: Het Mia Vervoort project. Het doel is om mensen, die in acute nood komen in deze crisistijd, te voorzien van eten, medicijnen of hulpmiddelen. Dit geldt ook voor ZZP-ers en ondernemers. Het Noodfonds staat vermeld op de 'geldpagina' van de gemeente Oss. www.oss.nl/ssmg
Oss	CJG / Centrum voor Jeugd en Gezin	- CJG komt (versneld) met online aanbod https://www.centrumjeugdengezin-maasland.nl/nl-nl/wat-we-doen/cursus-en-zo#april-2020 -Bijdrage CJG aan noodopvang (onderwijs en kinderopvang): Op de geclusterde schoollocaties worden kwetsbare kinderen opgevangen en krijgen onderwijs. Wij koppelen aan deze locaties CJG-medewerkers. Die helpen mee met de begeleiding en richten zich meer op het gedrag en gezin. Afhankelijk van de begeleidingsvragen en (zorg)behoefte vullen onderwijs en het CJG dit samen in. Deze werkwijze willen we na corona zoveel mogelijk voortzetten.
Oss	BLINK	Bemiddeling tussen vrijwilligers en burgerinitiatieven en ook individuele vragen in Coronatijd. Nu ongeveer 300 extra vrijwilligers.
Oss	Welzijn op recept	Doorverwijzing door huisarts naar welzijn, waardoor er naast de POH-GGZ ook een welzijnswerker beschikbaar is.
Oss	Facebook-groep 'Onderwijshulp Corona Oss'	Initiatief van de Jongerenraad Oss. De JR heeft dit online-platform opgericht. Scholieren kunnen hier studieadvies vragen aan

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		studenten. En er worden bijlessen aangeboden. Door de coronacrisis kunnen scholieren moeilijk aan info komen over welke studie zij volgend jaar moeten kiezen. De JR merkte dat veel studenten en scholieren in Oss elkaar wilden helpen met lesstof en studiekeuzes. Paar links naar artikelen op Dtv nieuws en het Brabants Dagblad. https://dtvnieuws.nl/nieuws/artikel/studenten-en-scholieren-bieden-elkaar-online-onderwijshulp https://www.bd.nl/oss-e-o/osse-jongerenraad-schiet-scholieren-te-hulp-met-platform-voor-bijles-en-studie-advies~a4d9893f/?referrer=https://www.google.com/
Rotterdam	Geen zoekperiode voor werk	We hebben de 4-weken zoekperiode niet van toepassing laten verklaren op jongeren tussen 18 -27 jaar, gedurende de maatregelen van het RIVM
Rotterdam	PPS spel en sport voor jongeren	Publiek-private samenwerking tot stand gebracht om kwetsbare jongeren te ondersteunen met spel- en sportattributen en verzorgingsproducten (samenwerking tussen gemeente, Unilever, BP en Decathlon).
Rotterdam	Jongeren ondersteunings-budget	Dit is een maatwerkbudget dat gebruikt kan worden wanneer de kosten van levensonderhoud hoger zijn dan de inkomsten. Bijvoorbeeld doordat jongeren hun (bij)baan kwijt zijn door corona, er geen recht is op bijstand en ze tussen wal en schip vallen qua regelingen. Met dit budget is er een aanvulling op de inkomsten mogelijk.
Rotterdam	Budgetcoaching	We hebben preventieve budgetcoaching georganiseerd op het Jongerenloket om (ergere) financiële problemen te voorkomen
Rotterdam	Toegang tot hulp laagdrempeliger maken	In het kader van huiselijk geweld en kindermishandeling (HGKM) heeft Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond de mogelijkheid ingevoerd om via whatsapp contact te zoeken, we verstrekken SIM-kaarten aan kwetsbare vrouwen die anderszins geen toegang tot internet hebben. Het zou helpend zijn om de realisatie van het Centrum HGKM voor acute onveiligheid (laagdrempelige locatie waar slachtoffers naar binnen kunnen lopen) te versnellen.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Rotterdam	Voorzieningen voor tijdelijke huisvesting	Opvang is met name voor kinderen een onwenselijke woonsituatie die dan ook zoveel als mogelijk moet worden vermeden dan wel zo kort mogelijk moet duren. Voorzieningen voor tijdelijke huisvesting (met zelfstandige units met een lage huurprijs) zijn dan ook gewenst. Dit kan zijn om gezinnen versneld te kunnen laten uitstromen uit de opvang, dan wel om opvang te voorkomen. Opvang voorkomen kan in het geval het gezin nog een redelijke mate van zelfredzaamheid heeft. Denk bijvoorbeeld aan een vrouw met kinderen die vanwege huiselijk geweld niet meer terug kan naar haar huis, maar waarbij er geen acuut gevaar is waardoor crisisopvang niet nodig is.
Rotterdam	Blijvende inzet e-health en domotica	Door de coronacrisis is zorg en welzijn noodgedwongen grotendeels overgestapt op e-health toepassingen. Zo is de ontwikkeling van online jongerenwerk versneld: welzijnsaanbieders hebben een gezamenlijk digitaal platform (watchthizz) gerealiseerd waar jongeren en jongerenwerkers elkaar kunnen ontmoeten en waar online jongerenwerkaanbod op wordt geplaatst. Een wenselijke ontwikkeling want het online domein maakt in grote mate en steeds meer onderdeel van de leefwereld van jongeren. Verder vinden nieuwe vormen van ondersteuning en begeleiding van plaats: er zijn bijvoorbeeld online plekken gestart voor cliënten en hun verwanten om ideeën en tips te delen, met anderen te praten over dingen die hen nu bezighouden én om te leren en ontwikkelen. Er zijn dagelijks online groepsgesprekken en 1-op-1 gesprekken onder begeleiding van (ervaringsdeskundige) medewerkers, maar er zijn ook Facebook groepen, livestreams en online cursussen. Van belang is dat we nu inzetten om te zorgen dat e-health structureel onderdeel blijft uitmaken van de wijze waarop ondersteuning wordt geboden.
Rotterdam	Uitbreiding inzet POH Jeugd en Gezin	Een praktijkondersteuner Jeugd en Gezin (POH Jeugd en Gezin) ondersteunt de huisarts in de praktijk op het gebied van psychosiale casuïstiek van jeugdigen en hun gezinnen. Onnodige verwijzingen naar de 2de lijn

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		worden voorkomen. Een tweede doel van de inzet van de praktijkondersteuner is de samenwerking tussen huisarts, wijkteam en JGZ en gerichtere verwijzing naar de specialistisch jeugdhulp (in het bijzonder J-GGZ) te bevorderen. Een pilot startte in 2017, de aanpak bleek succesvol en wordt nu dan ook verder uitgerold. Vanwege de coronacrisis zien we de vraag toenemen en de psychosociale druk oplopen in gezinnen. Vandaar dat we op zoek zijn naar mogelijkheden tot versnelde uitbreiding.
Rotterdam	Opvang voor kinderen in de gezinsopvang	Vanwege de coronamaatregelen nam de druk en de stress in de opvang voor gezinnen toe. Wat daarbij zeer heeft geholpen is de mogelijkheid die gecreëerd is om de kinderen op te vangen in de noodopvang van een basisschool of kinderopvang. Dit gaf de (veelal) moeders verlichting waardoor de stress afnam en er voor de kinderen een veilig en gezond opvoedklimaat gegarandeerd kon worden. En zonder de kleine kinderen overdag in de gezinsopvang konden de moeders in meer rust werken aan het op orde krijgen van hun basis (inkomen, huisvesting etc.) en de oudere kinderen een rustige plek vinden om hun huiswerk te maken.
Schiedam	Het opzetten van schiedamhelpt.nl	Het is bedoeld voor iedereen, maar vooral voor gezinnen met een opstapeling aan kwetsbaarheden. Als gebruik gemaakt wordt van het telefoonnummer wordt een match gezocht bij de vragen die bij het gezin leven. Ook alle reeds georganiseerde Corona-oplossingen worden op de site vermeld.
Schiedam	Activiteiten voor jongeren	Jongerenwerkers die met name op scholen actief zijn, voeren hun werkzaamheden nu ambulant uit en werken ook samen met de partijen die op straat outreachend jongerenwerk uitvoeren.
Tilburg	Schuldenoffensief	Met dit programma worden extra middelen ingezet om te voorkomen dat inwoners in financiële problemen raken of dat bestaande schulden complexer worden. Via het Schuldenoffensief worden uiteindelijk (grotere) maatschappelijke problemen voorkomen en dat scheelt uiteindelijk in kosten. De verschillende aanpakken blijken grotendeels te werken. Of het nu gaat om de Erop-af-aanpak op basis van

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		betalingsachterstanden of op basis van vindplaats, om de versterking en intensivering van al bestaande initiatieven zoals schuldhulpmaatjes, of om de inzet van een fonds voor niet-oplosbare schulden: in bijna alle gevallen leidt het tot eerder contact met mensen met (beginnende) schulden. En daarmee tot een grotere kans om de schulden te verminderen dan wel te voorkomen dat ze groter worden.
Tilburg	Tilburg investeert in Perspectief	Tilburg investeert in Perspectief (Tiip) is een aanpak waarbij iedere uitkeringsgerechtigde een klantregisseur krijgt, die samen hem/haar gaat kijken hoe we ondersteuning kunnen bieden naar werk dan wel participatie. De wensen en mogelijkheden van de klant staan hierbij centraal. Op deze manier zorgen we er voor dat iedereen naast de juiste uitkering ook de meest geschikte ondersteuning naar werk of participatie op maat krijgt.
Tilburg	De PACT-aanpak (zie ook brochure)	In een aantal delen van Tilburg zijn de sociale, maatschappelijke, economische en culturele vraagstukken heftiger dan in andere delen van de stad. Op plekken in deze wijken hebben veel inwoners te maken met vaak een combinatie van werkloosheid en schulden, een lagere kwaliteit van de woonomgeving, een slechtere gezondheid, discriminatie, uitdagingen in het onderwijs, enzovoorts. Inwoners voelen zich in deze delen van de stad onveiliger dan gemiddeld en er is sprake van toenemende (jeugd-)criminaliteit. Voor hen voelt onze maatschappij niet altijd inclusief en kansrijk; zij missen een positief toekomstperspectief, voelen zich buitengesloten en niet gehoord. De bedoeling van de PACT-aanpak is om een kentering teweeg te brengen in deze trend. Vanuit deze aanpak hebben we op vernieuwende manieren aanknopingspunten gevonden om deze veranderingen te realiseren. In de brochure in de bijlage is een aantal van deze initiatieven toegelicht.
Tilburg	Blauwe knop (schulden)	De gemeente Tilburg is bezig met de implementatie van de Blauwe Knop. De Blauwe Knop is een online tool waarmee mensen persoonlijke data kunnen downloaden in een gewaarmerkt document. Deze gegevens zijn te gebruiken voor het aanvragen van schuldhulpverlening. Op deze

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		manier heeft de inwoner snel inzicht in zijn financiële gegevens, waardoor de schuldhulpverlener bij de intake van het traject snel kan zien wat de schuldenpositie is. Het project de Blauwe Knop is een initiatief van VNG Realisatie. Bij VNG Realisatie zijn ze ook i.s.m. uitvoeringsorganisaties bezig met het starten van een proeftuin om een integraal schuldenoverzicht beschikbaar te maken.
Tilburg⁸	aanpak Bestaanszekerheid	Huishoudens (Niet Uitkerings Gerechtigden) met een inkomen onder 130% van het sociaal minimum actief te benaderen en te activeren door het bieden van maatwerk. Daarbij werken we nu ook de intergenerationele aanpak van armoede uit waarbij we juiste de jongeren bereiken die van generatie op generatie in armoede leven.
Utrecht (G4)	Corona - campagne jongeren met geldzorgen	Het aantal aanvragen van jongeren voor een bijstandsuitkering neemt toe. Uit onderzoek van het Nibud blijkt dat met name jongeren (met flex of nulurencontracten) zich zorgen maakt om zijn/haar financiën. In Utrecht hebben we de krachten gebundeld met alle initiatieven (professioneel, vrijwillig, op scholen) die jongeren met geldzorgen kunnen

⁸ Algemene opmerking Tilburg

Tot op heden is onze inzet gericht op ondersteuning aan inwoners en (maatschappelijke) instellingen tijdens de Coronacrisis (onderwijs, maatschappelijke opvang, zorgaanbod, ondernemers, etc) . Dit is onze eerste prioriteit en heeft de meeste aandacht.

Je ziet een toename in solidariteit door de crisissituatie. Dat heeft een gunstige uitwerking op de 'sociale basis'.

Organisaties die rol hebben in contact met inwoners zoals welzijnsorganisaties, kijken nu naar de digitale mogelijkheden. Juist door het sluiten van wijkcentra en jongerenwerk is er gezocht naar alternatieven. We zien nu dat er digitaal meer mogelijk is dan gedacht, deze mogelijkheden kunnen verder worden uitgenut in de toekomst. Het aantal vrijwilligers overstijgt de vraag. De welzijnsorganisatie heeft een adviespunt ingericht om vraag en aanbod bijeen te brengen. We zien ook verbindingen ontstaan tussen onder andere de formele zorg en informele zorg. Bijvoorbeeld bij mantelzorgers; zij worden beter betrokken nu de hulp en ondersteuning niet altijd thuis kan komen.

Ook in het onderwijs en bij de dak- en thuislozen opvang hebben we de meest kwetsbare gezinnen en kinderen meer in beeld gekregen en kunnen we gerichte ondersteuning bieden.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		begeleiden en hebben we één ingang gerealiseerd voor al deze 'hulplijnen'. Via een recent in het leven geroepen chat/whatsapp service, die we bekend maken via professionals, maar ook binnenkort via social media, roepen we jongeren op om bij het wegvallen van werk, of geldzorgen een whatsappje te sturen. Dit om de drempel te verlagen. Medewerkers van U-centraal (Geldwijzer030) helpen jongeren dan verder op weg. Ook is er gewerkt aan een korte handleiding om geldzorgen bij jongeren te herkennen en bespreekbaar te maken. Deze wordt inmiddels toegepast bij alle bijstands- en werkgesprekken waar mogelijk. We hopen hier mee een hoop jongeren te bereiken en in beeld te krijgen, juist met corona/wegvallen van bijv. een bijbaantje 'als kans' om nú passende ondersteuning te zoeken en krijgen.
Venlo	Huisvesting arbeidsmigranten in coronatijd (aankaarten vraagstuk, meer dan initiatief)	Arbeidsmigranten zijn vaak afhankelijk van hun werkgever voor huisvesting (als het werk ophoudt, hebben ze geen huisvesting meer). In hun huisvesting is het vaak lastig om afstand van elkaar te houden. Dat strookt niet met de gedachte dat mensen buiten hun eigen gezin zo min mogelijk contact met elkaar hebben. Verder hebben we dak- en thuisloze arbeidsmigranten. Hier is in Venlo nu tijdelijk iets voor geregeld bij Klooster Ulingsheide, maar deze groep valt tussen wal en schip.
Zaanstad	Diverse initiatieven van onderop	• Muzikale optredens op plekken waar veel ouderen wonen (niet alleen verpleeg- en verzorgingshuizen maar ook plekken waar ouderen zelfstandig wonen). • Vanuit meerdere wijken zijn er flyers gemaakt om online aanbod van hulp te koppelen aan offline vragen om hulp. • Jongeren hebben filmpjes gemaakt met voetbaloefeningen die jeugdleden van de voetbalclub ook thuis kunnen doen. • Wijkmanagers gaan samen met opbouwwerkers van het wijkteam helpen bij AH met winkelwagens ontsmetten om zo evengoed een praatje met inwoners te maken
Zaanstad	Extra daklozenopvang	Extra daklozenopvang in een hotel dat nu toch leegstaat. Een voorbeeld van een samenwerking in publiek en private domein.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
		Hotels kwamen zelf met dit initiatief (omdat ze toch leegstonden) in goede samenwerking met de gemeenten. Hotels krijgen hiervoor financiële compensatie.
Zaanstad	Zomerschool	Bij kinderen in gezinnen waar de ouders ondersteuning bieden bij het schoolwerk, door structuur te bieden en uitleg te geven, zal het effect geringer zijn dan bij kinderen waarvan de ouder(s) daar niet goed toe in staat zijn. Bijvoorbeeld omdat zij de taal niet goed machtig zijn, laag opgeleid zijn, of niet de opvoedvaardigheden hebben om in deze moeilijke situatie hun kinderen structuur te bieden. De gemeente en de schoolbesturen maken zich grote zorgen over deze situatie en voorzien dat veel kinderen bij de overgang naar het nieuwe schooljaar in de problemen komen. In overleg met de schoolbesturen heeft de gemeente besloten de capaciteit van de Zomerschool uit te breiden. Zodat kinderen die een leerachterstand hebben door de coronacrisis hun leerachterstand kunnen inhalen.
Zaanstad	Samenwerking Leerplicht en BOA's	BOA's en leerplichtambtenaren gaan samen de straat op om klasgenoten of vrienden te vragen of ze iemand kennen waarmee ze geen contact meer hebben sinds de coronacrisis. Zo lukt het de kinderen op het spoor te komen. De reden waarom we geen contact met de kinderen krijgen verschilt per kind. Soms komt het door een taalachterstand van de kinderen en de ouders. Daarnaast wonen in Zaanstad veel mensen met een Bulgaarse achtergrond. Vanuit de scholen krijgen ze daar geen contact mee. Doordat leerplichtambtenaren en BOA's samen op pad gaan, krijgen ze meer te horen. Ook wisselen ze op die manier kennis over de kinderen uit. Deze samenwerking is uniek in Nederland. De mogelijkheid/intentie is om deze samenwerking ook na corona voort te zetten.
Zaanstad	Straathoekwerk (ingebracht door PF 31)	Het straathoekwerk in Zaanstad helpt kwetsbare jongeren met de stress-sensitieve aanpak Mobility Mentoring® icm een waarderingssysteem. De aanpak is erop gericht dat jongeren vaardigheden ontwikkelen om duurzame zelfredzaamheid te bereiken en is gebaseerd op hersen/gedragswetenschappen.

Gemeente	Naam initiatief	omschrijving
Zaandijk	Bereiken kwetsbare jongeren	In een vroeg stadium begon de gemeente Zaandijk om kwetsbare kinderen te bereiken die van de radar waren gevallen. Dat doet ze in een bijzondere samenwerking tussen jeugdboa's en leerplichtambtenaren.
Zwolle	Armoedeval	Voor de groep inwoners die te maken hebben met schulden/armoedeval werken we voor schuldhelpverlening aan een nieuw handelingsperspectief namelijk een versnelde schuldregeling. Kernwoorden zijn: vertrouwen i.p.v. wantrouwen, flex-saneringskrediet met lage rente, positieve BKR-registratie. De kredietbank Assen, de kredietbank Nederland en wij onderzoeken of we een pilot kunnen starten met deze nieuwe werkwijze. Deze nieuwe werkwijze wordt O2 genoemd. De NVVK is uiteraard betrokken. Ik heb vanmiddag overleg met de directeur van het Verenigingsbureau